

Skolutredning 2024

Diarienummer
KS 2022/0503

Dokumentets syfte

Skolutredningen genomförs på uppdrag av kommunstyrelsen. Utredningen syftar till att ge en helhetsbild och ett underlag för framtida beslut inom Danderyds kommun.

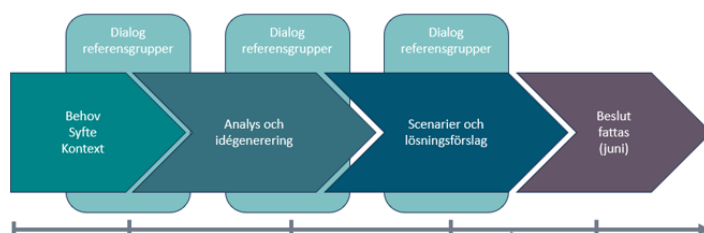
Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Inledning	4
Bakgrund och uppdrag	4
Mål och syfte	4
Problembild	5
Projektorganisation	6
Politisk styrgrupp	6
Tjänstemannastyrgrupp	6
Projektgrupp	6
Metod och genomförande	6
Perspektiv	7
Avgränsningar	7
Förutsättningar och underlag	7
Befolkningsprognos	7
Volymernas förändring över tid	10
Kapacitet och lokaler nuläge	14
Skolval	19
Fristående verksamheter	20
Omvärldsfaktorer	20
Ekonomiska förutsättningar	21
Kvalitet	26
Summering nuvarande organisation	31
Analys	35
Förutsättningar för analys	35
Ekonomisk analys	36
Scenario årskursdifferentiering	39
Scenario avveckla skolenheter	43
Scenario nollalternativet – alternativa åtgärder för resurseffektivitet och attraktivitet	47
Slutsatser och rekommenderade åtgärder	48
Översyn av resursfördelningsmodellen avseende volymbaserad skolpeng från KF till enhet	48
Justera resursfördelningsmodell inom förvaltning med strukturella förutsättningar som främjar samordning	49
Styrning och ledning inom förvaltning	49
Förskolelokaler vid Kevingskolan	50
Anpassa framtida renovering till ett säkerställt kapacitetsbehov	51
Flexibelt nyttjande av tillgängliga lokaler	51
Hantering av frigjord lokalyta	51
Reservera yta för framtida behov inom anpassad skola	51
Strategiskt nyttjande av tomställd lokal inom Vasaskolan	51
Lokalöverskott/-buffert för flexibelt nyttjande i framtiden	52
Kontinuerlig analys av befolkningsunderlag och de ekonomiska förutsättningarna	52
Bilagor	54
Referenser/Källor	54

Sammanfattning

Danderyds kommun, kommunstyrelsen, beslutade den 6 februari 2023 § 32 att en skolutredning skulle göras. Den 27 november 2023 återrappporterades den utredningen och kommunstyrelsen beslutade att återremittera ärendet. Utredningen återrappporterar med denna rapport.

Uppdraget har genomförts med en externt anlita projektledning under våren 2024 enligt nedanstående processbild. Uppdraget har organiserats med en politisk styrgrupp, en tjänstemannastyrgrupp samt en projektgrupp. Under utredningen har olika referensgrupper (rektorer samt vårdnadshavare) varit involverade för att kunna lämna input.

Bakgrunden till uppdraget var en identifierad överkapacitet i det kommunala skolsystemet samt en vikande trend i befolkningsprognosen. Innevarande process har utgått från underlag från tidigare utredning samt nyinsamlat material. Målbilden har varit att identifiera strategier för att främja att Danderyds skolor fortsätter vara Sveriges bästa parallellt med en ekonomisk hållbarhet över tid. Problembilden har nyanserats under processen, men innehåller fortfarande indikationer på ett visst lokalöverskott samt en demografisk utmaning, som under utredningstiden blivit mer markant när befolkningsprognosen justerats nedåt.

Utredningens analysarbete har strukturerats utifrån perspektiven kapacitet, ekonomi samt kvalitet för att kunna jämföra olika handlingsalternativ mer likvärdigt och samtidigt kunna överblicka tänkbara konsekvenser. Förutom ett särskilt avsnitt kring ekonomi har tre scenarier varit i fokus i analysen. Årskursdifferentiering, skolavveckling samt ett nollscenario som kretsar kring verksamhetsmässiga förändringar snarare än organisatoriska.

Utredningen har gjort bedömningen att det mest hållbara alternativet för Danderyds kommun är att arbeta vidare med scenariot nollalternativet för att hitta lösningar som möter problembilden. Rekommendationerna inom nollalternativet är föreslagna för att på både kort och lång sikt fortsatt skapa ekonomiska och kapacitetsmässiga förutsättningar för Danderyds skolor att hålla högsta kvalitet. Rekommendationerna kretsar kring förändring av resursfördelningsmodell, förstärkta förutsättningar för styrning och ledning samt mer konkreta åtgärder för ett strategiskt lokalnyttjande, som inte innebär årskursdifferentiering eller avveckling av skolenheter. Samtidigt är en av rekommendationerna att följa befolkningsprognosen strategiskt för att i ett längre tidsperspektiv ta ställning om organisatoriska förändringar, som exempelvis avveckling av lokaler, bör ske. Utredningen ser inte behovet av en sådan avveckling för närvarande.

Inledning

Bakgrund och uppdrag

Med anledning av en identifierad överkapacitet i det kommunala skolsystemet i Danderyds kommun beslutade kommunstyrelsen den 6 februari 2023 (§32) att en skolutredning skulle genomföras. Uppdraget syftade till att få en kommunövergripande översyn av skolkapaciteten i samtliga kommundelar förutom Enebyberg, men även finna lösningar som skulle hantera överkapaciteten av skolplatser och skapa attraktiva skolverksamheter. Utredningen skulle föreslå olika konkreta alternativ för kommunstyrelsen att ta ställning till. Utredningen skulle vidare belysa hur förändringarna påverkar utifrån flera aspekter – exempelvis för elever, vårdnadshavare och personal samt påverkan på ekonomi.

Utredningen rapporterades till kommunstyrelsen den 27 november 2023, men kommunstyrelsen beslutade att återremittera ärendet med hänvisning till det ursprungliga direktivet. Ett omtag gjordes avseende utredningen som ska rapporteras till kommunstyrelsen senast den 17 juni 2024.

En projektplan upprättades i februari med tillhörande utredningsdirektiv och utredningsfrågor som fastställdes i den politiska styrgruppen. Uppdraget konkretiserades genom en inrättande av en projektorganisation och en genomförandeplanering för uppdraget.

Mål och syfte

Utredningen syftar till att ge ett gott underlag för politiska beslut om Danderyds framtida skolorganisation. I den ursprungliga utredningen som rapporterades november 2023 identifierades överkapaciteten i den kommunala skolorganisationen som det huvudsakliga problemet och främjandet av attraktiva kommunala skolor som det huvudsakliga målet. I den inledande fasen av utredningsarbetet har förståelsen för uppdraget fördjupats. Överkapacitet handlar inte endast om att krympa lokalytor utan att skapa förutsättningar för skolenheter med tillräckligt elevunderlag för att klara sin budget samtidigt som de kan upprätthålla en högkvalitativ verksamhet. De attraktiva skolverksamheterna skapas inte primärt genom marknadsföring utan genom att säkra att den kommunala skolan i Danderyd ska ha behöriga och legitimerade lärare, tillräckliga specialpedagogiska resurser, väl utbyggd elevhälsa med alla ingående professioner, bra skolmat, tillgång till välutrustade speciallokaler och god tillgång till läromedel. Detta förutsätter att skolenheterna är ekonomiskt och kvalitetsmässigt hållbara. I slutändan är det en politisk avvägning mellan vilka ekonomiska resurser man är beredd att anslå, vilka kvalitetskrav man ställer och vilka organisatoriska förutsättningar i form av elevunderlag som man ger skolorna. Utredningen ska ge politikerna ett gott underlag för att göra dessa avvägningar.

För att ge ett allsidigt underlag för politiska beslut ska utredningen behandla följande aspekter:

- Elevunderlag och marknadsläge
- Lokalkapacitet
- Ekonomi
- Vad krävs av en ekonomiskt och kvalitativ hållbar skolenhet

Flera alternativa scenarier ska presenteras och konsekvensbeskrivas, inklusive ett scenario som inte innebär några förändringar av skolorganisationen.

Problembild

Utredningen har föregåtts av en tidigare utredning med en definierad problembild. Med syfte att nyansera denna problembild, och för att kunna föra ett förutsättningslöst resonemang under den fördjupade utredningens process formulerades tre huvudbudskap för att ringa in syfte och problembild. Huvudbudskapet fastställdes i samråd med politisk styrgrupp. Dessa var:

Ambition

Sveriges bästa skola – fortsatt hög kvalitet och riktigt bra skolor

Danderyds kommun har en lång tradition av att satsa på skolan och har inga som helst planer på att ge upp ambitionen om att kunna erbjuda alla elever och föräldrar i kommunen - Sveriges bästa skola.

Utmaningar i det aktuella nuläget

Vi har en demografisk utmaning (precis som alla andra kommuner)

Danderyds kommun har identifierat att det under de kommande 10 till 15 åren kommer att finnas ett överskott på drygt 400 skolplatser i den kommunala skolverksamheten på grund av minskande elevunderlag.

Danderyds kommun är inte ensam. Många kommuner står inför samma utmaning –en demografisk utveckling med minskande elevunderlag som följd. Det minskade elevantalet i de kommunala skolorna är drivet av en minskad befolkning, ett minskat inflöde från andra kommuner samt att andelen som väljer andra aktörer har ökat, även om det är en marginell ökning.

Vi söker en ekonomiskt hållbar lösning över tid

De ekonomiska förutsättningarna för Danderyds kommun är stabila samtidigt som kommunen befinner sig i en situation som kännetecknas av kostnadsökningar på grund av en seglivad inflation och osäkra konjunkturprognoser som börjar vända under 2024. Därför är det angeläget att säkerställa att kommunen etablerar en ekonomiskt hållbar lösning över tid.

För att kunna genomföra en kvalitativ utredning behöver det finnas en samsyn kring uppdraget och vilken problembild som finns. Under processen har särskilt den demografiska utmaningen samt överkapacitet diskuterats, och utredningen kan konstatera att båda två förekommer, men att bilden av dem gynnas av en nyansering, vilket också kommer att redovisas och diskuteras nedan.

Projektorganisation

Politisk styrgrupp

Den politiska styrgruppen består av kommunstyrelsens arbetsutskott samt presidierna från utbildningsnämnden och tekniska nämnden. Den politiska styrgruppen tar ställning till projektplan, eventuella delbeslut under utredningsarbetets gång samt ges löpande återrapporeringar

Tjänstemannastyrgrupp

Inför möte med den politiska styrgruppen sker beredning i en tjänstemannastyrgrupp bestående av kommundirektören (ordförande) samt bildningsdirektören, skolchefen, ekonomichefen och samhällsutvecklingsdirektören. Projektledaren kallar till styrgruppen och rapporterar om projektets framåtskridande.

Projektgrupp

En extern projektledare har rekryterats och haft ansvaret för utredningens process. Projektgruppen i övrigt består av medarbetare på bildningsförvaltningen, kommunledningskontoret och tekniska kontoret. Externt konsultstöd har använts för vissa ekonomiska utredningar samt för samrådsmöten med vårdnadshavare.

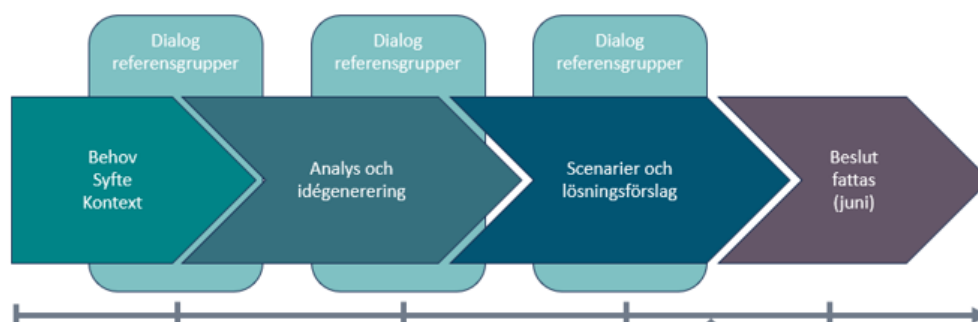
Metod och genomförande

Kommunstyrelsen betonar att såväl vårdnadshavares som personalens synpunkter ska tas tillvara. En referensgrupp med vårdnadshavare har formats och en plan för dialog med olika målgrupper har tagits fram och redovisas för styrgruppen under en särskild punkt.

Kommunstyrelsens direktiv innebär att flera alternativa lösningar ska presenteras. Utredningen kan inte bara lägga förslag kring enskilda skolor utan måste analysera samband och beroenden så att den kommunala skolan totalt sett klarar sitt uppdrag och att inga orimliga effekter uppstår framåt. Det görs genom att olika alternativa handlingsvägar prövas i ett femårsperspektiv framåt. Vilka årskurser ska finnas på vilken skola vilket år – och motsvarar det kapacitetsbehoven?

Utredningen kommer att formulera minst två olika scenarier för en framtida skolorganisation som ska analyseras utifrån lokaler, ekonomi, kvalitet. Inför beslut om åtgärder behöver risk- och konsekvensanalyser inklusive barnkonsekvensanalyser genomföras.

Utredningen har arbetat enligt nedanstående processbeskrivning. Processen har letts av en projektledare.

Perspektiv

Utredningen har under hela analysen utgått från tre olika perspektiv:

- Kapacitet
- Ekonomi
- Kvalitet

Avgränsningar

Uppdraget omfattar grundskolan F-6 verksamhet med fokus på den kommunala verksamheten. Det innebär att utredningens syfte inte har varit att säkerställa tillgång till förskolan, högstadieskola eller övriga verksamheter.

Förutsättningar och underlag

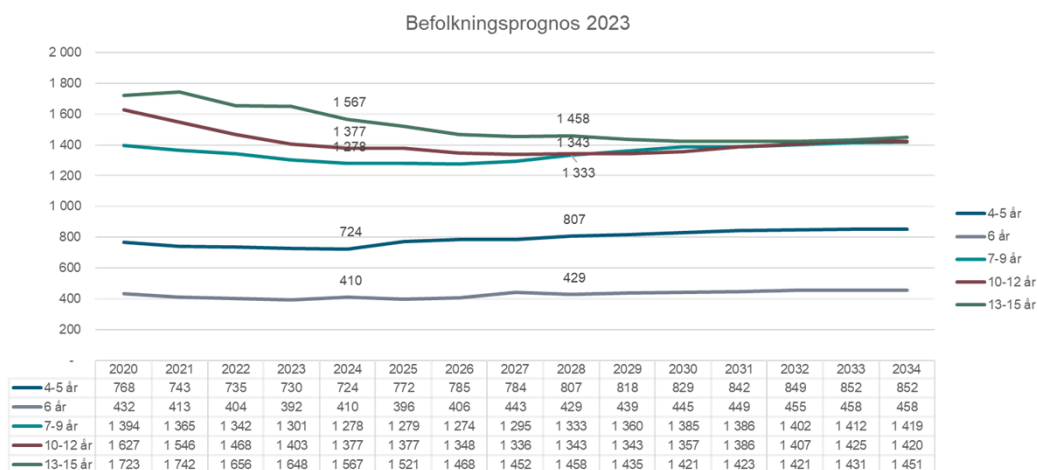
Befolkningsprognos

Utredningspunkt

- Ta fram prognoser över elevantalsutvecklingen de kommande fem åren i respektive kommun del – både baserat på nollbyggnationsprognos och nybyggnationsprognos.

Danderyds kommun tar årligen fram en befolkningsprognos via externt stöd. Prognosen tas fram baserat på två olika scenarier – en byggbaserad prognos där hänsyn tas till förväntad byggnation samt en nollbyggnationsprognos. Under utredningen har en uppdatering av befolkningsprognosen gjorts som visar en fortsatt minskad befolkning i Danderyd. Utredningen baseras på den befolkningsprognos som är gjord 2023, på kommunnivå respektive delområde samt kommunnivå som är gjord 2024.

Den befolkningsprognos som initialt legat till grund för utredningen framgår av tabellen nedan, 2020-2034. Prognosen visar på en minskning av antalet elever i de aktuella årskurserna. En uppdaterad befolkningsprognos har tagits fram under 2024, som visar på ytterligare minskning.

Figur 1. Befolkningsprognos med förväntade elevantal för de aktuella årskurserna som låg till grund för den första delen av utredningen (*Befolkningsprognos 2024-2039, Statisticon*).

Tabell 1. Befolkningsprognos beräknad utifrån att planerad byggnation sker i Danderyd. Befolkningsprognos 2023 samt uppdaterad 2024.

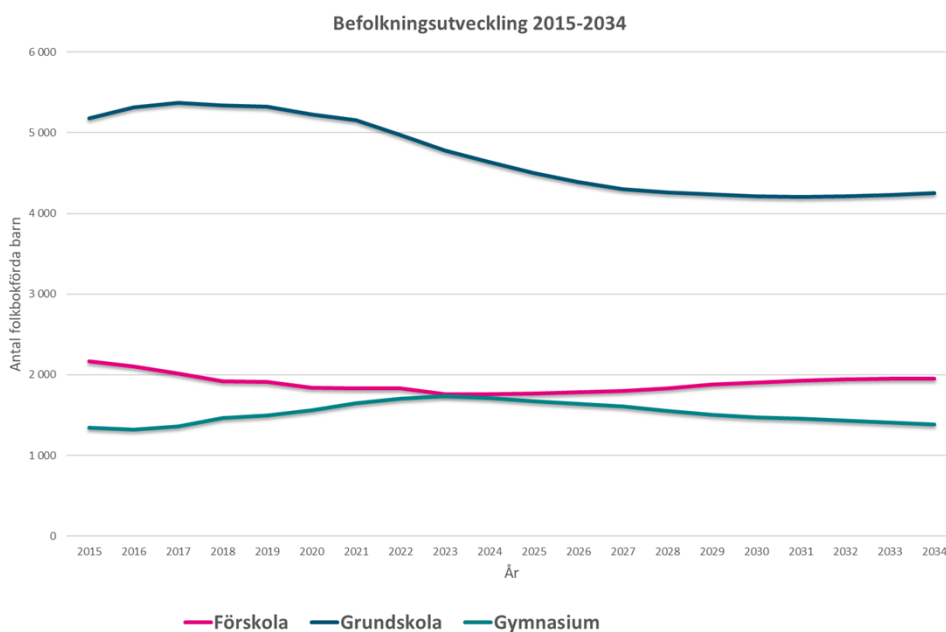
Befolkningsprognos, byggnation, baserad 2023															
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
4-5 år	768	743	735	730	724	772	785	784	807	818	829	842	849	852	852
6 år	432	413	404	392	410	396	406	443	429	439	445	449	455	458	458
7-9 år	1 394	1 365	1 342	1 301	1 278	1 279	1 274	1 295	1 333	1 360	1 385	1 386	1 402	1 412	1 419
10-12 år	1 627	1 546	1 468	1 403	1 377	1 377	1 348	1 336	1 343	1 357	1 386	1 407	1 425	1 420	1 420
13-15 år	1 723	1 742	1 656	1 648	1 567	1 521	1 468	1 452	1 458	1 435	1 421	1 423	1 421	1 431	1 451
Summa	5944	5809	5605	5474	5366	5345	5281	5311	5369	5395	5438	5486	5534	5578	5599
Förändring år	-	- 135	- 204	- 131	- 118	- 11	- 64	30	58	26	43	48	48	44	22
Summering 6-12 år	3453	3324	3214	3096	3066	3052	3028	3074	3104	3142	3187	3221	3264	3295	3297

Befolkningsprognos, byggnation, baserad 2024															
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
4-5 år	768	743	735	707	694	717	709	699	725	739	752	761	767	771	774
6 år	432	413	404	380	385	374	373	396	370	390	396	401	406	409	411
7-9 år	1 394	1 365	1 342	1 289	1 235	1 212	1 188	1 183	1 199	1 199	1 215	1 214	1 240	1 253	1 264
10-12 år	1 627	1 546	1 468	1 393	1 361	1 344	1 308	1 263	1 247	1 231	1 230	1 243	1 241	1 253	1 251
13-15 år	1 723	1 742	1 656	1 631	1 554	1 493	1 430	1 402	1 392	1 365	1 328	1 314	1 296	1 294	1 304
Summa	5944	5809	5605	5400	5228	5140	5008	4942	4932	4924	4921	4933	4949	4979	5004
Förändring år	-	- 135	- 204	- 205	- 172	- 88	- 133	- 65	- 11	- 7	- 3	12	16	30	25
Summering 6-12 år	3453	3324	3214	3062	2981	2930	2869	2841	2816	2820	2841	2859	2886	2914	2926

Befolkningsprognoserna visar att den negativa utvecklingen har avstannat (tabell 1). Dock ser de kommande årens utveckling inte ut att kunna kompensera för denna minskning fullt ut, utan de minskade nivåerna verkar bli ett nytt normalläge. Underlaget baseras på prognoser som uppdateras årligen. Åldersgruppen 4–5-åringar ser i byggnationsprognosen 2023 ut att öka under senare delen av prognosperioden, till nivåer motsvarande 2024. I ovanstående tabell framgår 2023 års prognos respektive 2024 års befolkningsprognos, och ökningen har i den uppdaterade versionen ersatts av en minskning motsvarande cirka 50 barn. Båda prognoserna visar på att en stor del av befolkningsminskningen har varit de senaste åren och hur stor vändningen blir längre fram i prognosperioden. Danderyd kommer mest troligt vara beroende av att viss byggnation sker för att se en positiv utveckling av invånarantalet.

Tabell 2. Skillnad i befolkningsutveckling utifrån ingen byggnation jämfört med planerad byggnation, prognos 2023

Differens mellan Byggnationsprognos och nollbyggnation												
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034
4-5 år	4	15	29	41	64	85	97	108	116	119	118	113
6 år	1	6	12	18	28	39	47	53	58	62	63	61
7-9 år	3	13	27	41	65	91	114	137	157	173	183	186
10-12 år	2	10	20	29	46	64	80	97	116	133	149	162
13-15 år	2	10	19	27	42	56	68	79	92	104	116	128
Summa	13	54	107	157	245	335	406	474	539	591	629	650

Figur 2: Befolkningsprognosens förväntade volymeffekt på de olika skolformerna.

I Sverige föds nu färre barn än tidigare år (fruksamhetsindex är 1,38 för kvinnor i Danderyd och index är 1,52 i riket), vilket är en trend i många kommuner som ser ut att hålla i sig framöver. Det innebär att kommuner behöver organisera sig för att möta ett minskat verksamhetsbehov. Danderyd avviker inte från det nationella mönstret, befolkningsprognosen är minskande och minskningen har förstärkts av det låga barnafödandet. Samtidigt finns det risk att inflyttning till kommunen minskar, då nybyggnation av konjunkturskäl avstannat, och att in- och utflyttning inte innebär en nettoökning av invånarantalet.

Vid analys av befolkningsprognosen ser utredningen att volymerna fortsatt kommer att minska inom utbildningsverksamhetens åldersgrupper. Minskningen beräknas fortsätta fram till 2027/2028 innan den stabiliseras på en lägre nivå än tidigare. Det är av stor vikt att följa befolkningens utveckling, och inte bara inom den berörda åldersgruppen, utan även följa vad som händer före och efter dessa åldrar, för att förutse framtida behov. Det ger också ytterligare incitament att ha ett lokalbestånd som möjliggör ett flexibelt nyttjande av lokalerna, exempelvis mellan förskola och grundskola.

Den svagt positiva trenden för förskolan sett över längre tid (figur 2) är en faktor att ta hänsyn till i lokalförsörjningsarbetet, det finns dock en risk att

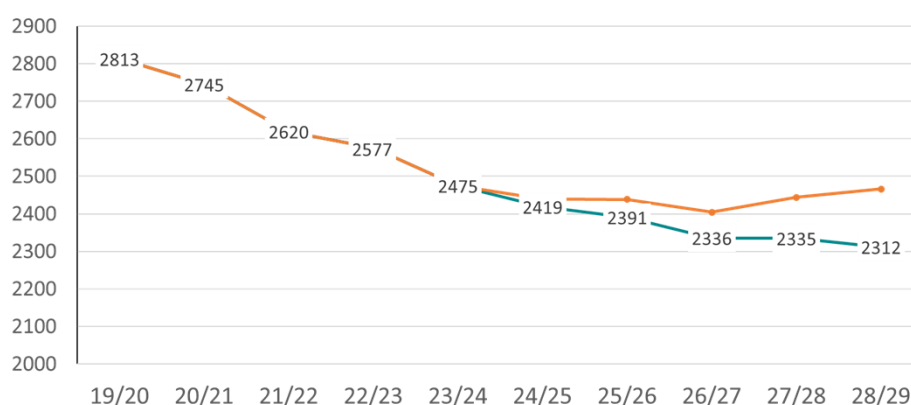
man inte återgår till de historiskt högre volymerna inom överskådlig tid. På delområdesnivå, ser utredningen ett minskat barnantal framför allt i Stocksund och Djursholm, vilket är de barn som framöver kommer att komma in i grundskolans verksamhet. Skolutredningen omfattar årskurserna F-6 som är direkt beroende av förskolans utveckling. En faktor att ta hänsyn till är att fristående skolhuvudmän inte sällan reagerar med avveckling vid sjunkande volymer. Om det skulle inträffa i Danderyd bör man ha en viss beredskap för att ta emot de barn som därmed riskerar att vara utan förskoleplats. Det blir centralt att följa den fortsatta utvecklingen och eftersträva en rörlighet och flexibilitet i lokalnyttjandet framöver, i högre utsträckning än vad som skett tidigare. Det kan både handla om att följa utvecklingen av barn- och elevvolymen systematiskt men samtidigt anpassa lokaler till att kunna användas av olika skolformer över tid, till exempel att ökade behov av lokaler för förskolan på grund av fler inskrivna barn kan mötas av minskade behov på grundskolan. När sedan de stora barnkullarna uppnår skolålder kan grundskolan återta nyttjandet av dessa lokaler.

Volymernas förändring över tid

Utredningspunkter

- Kartläggning av den kommunala skolans marknadsandelar i respektive kommun del de senaste fem åren.
- Analysera utfallet av skolvalen för att kunna bedöma effekterna på den kommunala skolans marknadsandelar utifrån olika handlingsalternativ.
- Elevantal per skolenhet över tid – senaste fem åren
- Genomsnittligt elevantal i klasserna F-6 på skolorna de senaste fem åren.

Antalet elever i de kommunala skolorna har minskat över tid i Danderyd. Anledningarna till förändringen är flera och utredningen vill ge en nyanserad bild över förändringen. I nedanstående bild visas förändringen avseende antal elever inskrivna på de kommunala skolorna i Danderyd, årskurs F-6. I figuren nedan ingår även befolkningsprognosen framåt, baserat på att nuvarande andel väljer kommunal skola.

Figur 3. Antal elever i de kommunala F-6-skolorna i Danderyd, samt prognostiserat antal till och med läsåret 2028/2029 (Edlevo verksamhetssystem).

En påverkande faktor är den demografiska förändringen, i betydelsen att det totala antalet presumtiva elever i Danderyds kommun minskat. Den negativa utvecklingen har varit störst de senaste tre åren och förväntas plana ut över tid (figur 3). Den demografiska utmaningen kan sägas ha varit stor men minskar framöver. Det bör dock betonas att om man som kommun inte har gjort anpassning av sitt lokalnyttjande i förhållande till aktuellt elevantal, så kvarstår, om än av historiska skäl, den demografiska utmaningen när befolkningsprognosen inte längre minskar.

Ytterligare en påverkande faktor är de förändringar som sker i andra kommuner, och hur flödet från och till andra kommuner till Danderyds kommunala skolor ser ut (tabell 3). Utredningen kan konstatera en minskning av antalet elever från andra kommuner som väljer att gå i Danderyd (minskat från 227 till 119 elever sedan läsåret 21/22). Denna minskning kan ha flera orsaker, och det går inte att uttala sig om en enskild orsak. Det kan vara på grund av att även övriga kommuner har en minskning av det totala antalet elever eller en förändring av skolstrukturen. Det kan även vara på grund av Danderyd valt att inte ta emot elever från andra kommuner för att undvika en utökning av antalet klasser, vilket i sig är kostnadsdrivande.

Utredningen visar också att antalet elever som väljer skolor i andra kommuner ökat från 250 till 265. Ökningen är marginell men eftersom den sker samtidigt som det totala elevantalet sjunker, så innebär det en viss förstärkt förlust av marknadsandelar. Det som framkommer i utredningen är att flera elever som är folkbokförda i Danderyd väljer skolor med speciell inriktning, exempelvis musikskolor, som saknas i den egna kommunen. Huruvida det är den dominerande anledningen går inte att säga.

Tabell 3. Flöden av elever folkbokförda i Danderyd samt tillkommande från andra kommuner (*Edlevo verksamhetssystem*).

	Läsår	21/22	22/23	23/24
I kommunens skolor	Folkbokförda i Danderyd	2 388	2 404	2 334
	Från andra kommuner	227	160	119
Extern regi	Geografiskt i Danderyd	522	500	472
	Placerad i annan kommun	250	250	265
	BiSS	153	141	132

Utredningen har också kartlagt hur det minskade elevantalet fördelar sig mellan kommundelarna och mellan respektive kommunal F-6 skola. Skolvalet inför läsåret 2024/2025 pekar mot att det kommer att startas förskoleklass på samtliga grundskolor

I Djursholm har elevantalet sjunkit från 615 till cirka 490 elever läsåret 2023/2024 och prognosen pekar på en fortsatt minskning till cirka 450 elever läsåret 28/29. Inom Djursholm är det Vasaskolan som står för hela elevtappet – från cirka 340 elever läsåret 19/20 till 215 läsåret 23/24. Det har skett en viss elevtillströmning under läsåret på Vasaskolan. Inför hösten har det inkommit ansökningar om skolbyten från Elevverket till Vasaskolan till följd av Eleverkets val att inte erbjuda årskurs 4. Ansökningarna om skolbyten avser hela mellanstadiet. Utredningen återkommer mer specifikt till skolvalet nedan. De fristående skolornas marknadsandel i Djursholm är väsentligt högre än i andra kommundelar. Den ligger innevarande år på 41% som är en marginell ökning sedan läsåret 19/20.

I Västra Danderyd har elevantalet sjunkit från cirka 830 till 750 elever och prognosen framåt 28/29 pekar på ett oförändrat elevantal inom den kommunala skolan. Inom Västra Danderyd har elevantalet på Kevingskolan sjunkit kraftigt – från drygt 300 elever till ca 180 från läsåret 19/20 till 23/24 medan Balderskolan och Kyrkskolan har ökat sina elevantal något. De fristående skolornas marknadsandel i Västra Danderyd är drygt 10 % vilket är en marginell ökning sedan läsåret 19/20.

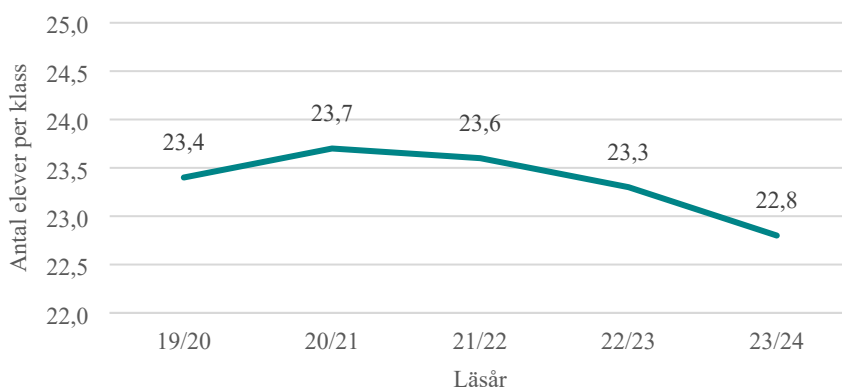
I Stocksund har elevantalet sjunkit från ca 690 till drygt 610 elever innevarande år och prognosen framåt 28/29 pekar mot en ytterligare minskning till cirka 550 elever. Statistiken för Stocksund avser de två skolorna Långängsskolan och Stocksundsskolan tillsammans. De fristående skolornas marknadsandel i Stocksund är drygt 6 %, en marginell ökning sedan läsåret 19/20.

I Enebyberg har elevantalet sjunkit från drygt 680 elever läsåret 19/20 till drygt 620 innevarande läsår och prognosen pekar på en fortsatt minskning till cirka 550 elever år 28/29. Friskoleandelen är försumbar. Den har minskat från drygt 3% läsåret 19/20 till 2% läsåret 23/24.

Utredningen har också analyserat hur den genomsnittliga klasstorleken i F-6 skolorna har utvecklats under de senaste åren. Klassernas storlek varierar innevarande läsår från 16 till 29 elever i en klass. Den genomsnittliga klasstorleken har sjunkit från 23,4 elever per klass läsåret 19/20 till 22,8 per klass läsåret 23/24 vilket motsvarar en förändring på 2,6%. Det kan synas lite men även en liten minskning har märkbar betydelse för skolornas möjlighet att klara budget när allt fler klasser har färre än 25 elever. Antalet elever per klass är således en viktig faktor för enheternas ekonomiska förutsättningar.

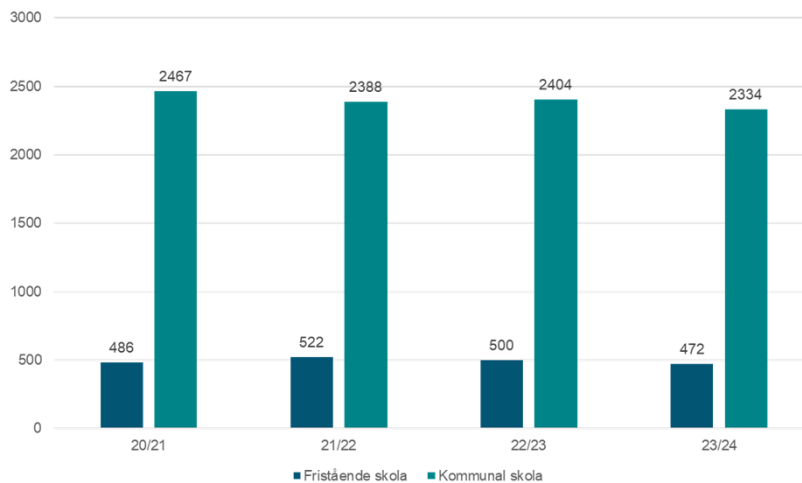
Tabell 4. Summering Antal klasser, antal elever kommunal regi F-6 samt genomsnittligt antal elever per klass. (Edlevo verksamhetssystem).

Läsår	Antal klasser	Antal elever	Elever/klass
23/24	107	2 439	22,8
22/23	109	2 539	23,3
21/22	110	2 598	23,6
20/21	114	2 699	23,7
19/20	119	2 784	23,4
Förändring 19/20 till 23/24	12	345	0,6
Procentuell förändring 19/20-23/24	-10%	-12,4%	-2,6%

Figur 4. Genomsnittligt elevantal per klass (delningstal) och dess utveckling över tid (Edlevo verksamhetssystem).

Nedanstående figur visar antalet elever som är folkbokförda i Danderyd, och som går i skola i Danderyd årskurs F-6, fördelat på fristående respektive kommunal skola. Den totala volymen har minskat med 149 elever, från 2955 elever till 2806. Jämfört med 2020 har de kommunala skolorna minskat med 133 elever och de fristående med 16 elever. Andelen i fristående skolor i Danderyd visar på en relativt stabil nivå – andelen för varje år motsvarar 16,5 till 16,8% för 2023/2024, vilket är en viss minskning jämfört med föregående. Det innebär att elevminskningen minskar både i de fristående och kommunala verksamheterna. Det visar på att den samlade minskningen av elevantalet i de kommunala skolorna drivs av olika faktorer – dels genom minskad befolkning, men även genom minskat inflöde från andra kommuner.

Figur 5. Fördelning mellan kommunala och fristående skolor för elever som är folkbokförda i Danderyd (*Edlevo verksamhetssystem*).

Kapacitet och lokaler nuläge

Utredningspunkter

- Kartlägga alla berörda skolors elevkapacitet – fördelat på olika byggnader

En utgångspunkt för utredningens uppdrag var den identifierade överkapaciteten i de kommunala skollokaler. Utredningens uppdrag omfattar årskurserna F-6.

Vid bedömning av kapacitet i skolbyggnader är det avgörande att ta hänsyn till flera viktiga faktorer. För det första är det nödvändigt att analysera antalet klassrum och deras ytor, eftersom detta direkt påverkar skolans förmåga att ta emot elever och genomföra undervisning på ett effektivt sätt. Likaså är det väsentligt att utvärdera antalet klasser eller paralleller och se till att det finns tillräckligt med plats för samtliga, för att undvika trångboddhet och för att kunna erbjuda en god lärmiljö.

En annan viktig aspekt är att beakta ändamålsenligheten för verksamheten som bedrivs i skolan. Olika skolformer, såsom grundskola, anpassad skola eller resursgrupper, kräver olika resurser och anpassningar i skolbyggnaden för att möta elevernas behov på bästa möjliga sätt.

Gemensamma ytor spelar också en betydande roll i bedömningen av kapacitet. Dessa ytor används för olika ändamål såsom möten, grupparbeten eller gemensamma aktiviteter, och behovet av dem varierar beroende på skolans storlek och verksamhetens omfattning.

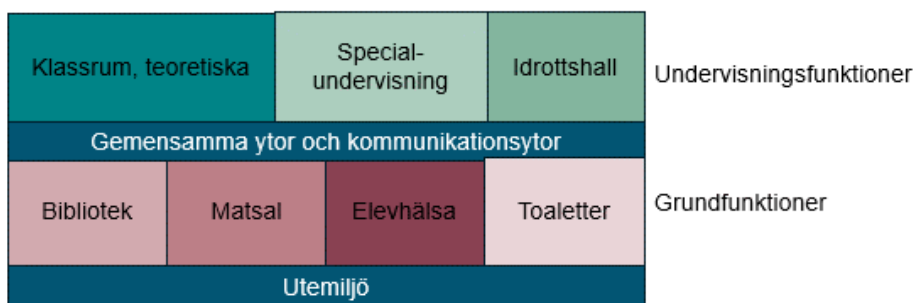
Tillgängligheten till fritidshem, både egna och delade ytor, är en annan viktig faktor att beakta. För att erbjuda en trygg och stimulerande fritidsmiljö behöver skolan tillräckligt med utrymme och resurser för att kunna erbjuda olika aktiviteter och möjligheter för eleverna

Att ha tillgång till grupprum är också av betydelse för att kunna erbjuda eleverna möjlighet till arbete i mindre grupper, vilket kan främja lärandet och samarbetet mellan eleverna.

Teknisk kapacitet, såsom ventilationssystem, brandsäkerhet och tillgång till tillräckligt antal toaletter, är också viktiga att ta hänsyn till för att säkerställa en trygg och hälsosam arbetsmiljö för både elever och personal

Ytterligare faktorer som påverkar kapaciteten inkluderar tillgången till olika specialsalar, som exempelvis idrottshallar, slöjdsalar, hemkunskapssalar och matsalar, vilka kan ha en betydande inverkan på skolans schemaläggning och möjligheten att erbjuda en mångsidig och stimulerande undervisning. Att noggrant överväga alla dessa faktorer är avgörande för att säkerställa att skolbyggnaden har tillräcklig kapacitet för att möta behoven hos eleverna och personalen på ett effektivt och hållbart sätt.

Behoven av lokaler för en skolverksamhet kan beskrivas enligt nedanstående illustration:

Ovanstående punkter redovisar de olika hänsyn som bör tas vid bedömning av kapacitet och behov av kapacitet. Vid utredningens genomförande identifierades just begreppet kapacitet, och framför allt den omdiskuterade överkapaciteten som en viktig faktor att adressera och beskriva ur olika perspektiv. I tabell X nedan presenteras ett nuläge avseende kapacitet, vilken består av två delar som behöver tas med vid analys av underlaget.

Tabell 5. Översikt över teoretisk och reell kapacitet samt befintliga volymer i Danderyds F-6-skolor (*Edlevo verksamhetssystem*).

		Teoretisk max-kapacitet		Kapacitetsbedömning i förhållande till hur lokalerna nyttjas						Befintliga volymer	
		Teoretisk max-kapacitet	Antal klassrum	Justerad kapacitet efter nyttjande	Justerad antal klassrum	Differens mot nuvarande antal elever	Överkapacitet klassrum	Fyllnadsgrad upp till 25 elever	Överkapacitet klassrum i elevantal	Elevantal läsårs 23/24	Antal klasser
Enebybergs skola	Grundskola F-6	700	28	700	28	79	0	80	0	621	28
Kyrkskolan	Grundskola F-6	400	16	400	16	33	1	10	25	367	15
Kevingskolan*	Grundskola F-6 Anpassad grundskola	350	14	250 100	10 4	64	2 0	14	50	186	8
Balderskolan	Grundskola F-3	200	8	200	8	14	0	14	0	186	8
Ekeby skolan	Grundskola F-6	300	12	300	12	27	1	6	25	273	11
Vasaskolan*	Grundskola F-6 Strategiskt tomställda lokaler Resursgrupper	450	18	250 100 100	10 4 4	34 100	1 4 0	25	25 100	216	9
Stocksundsskolan	Grundskola F-6	500	20	500	20	55	0	56	0	445	20
Långängsskolan	Grundskola F-3	200	8	200	8	31	0	31	0	169	8
		3 100	124	3 100	124	437	9	236	225	2 463	107
Eski Enebyberg		2 400	96	2 400	96	359	9			1 842	79

Den första delen avser det kommunala perspektivet, i betydelsen hur många klassrum finns tillgängliga i kommunalt ägda skolbyggnader där kommunen driver skolverksamhet. Det definieras som den totala teoretiska kapaciteten, och består av antalet klassrum multiplicerat med 25 elever per klassrum.

För den andra delen, den justerade kapaciteten, görs bedömningen ur ett verksamhetsmässigt perspektiv, utifrån både avseende vilka lokaler som nyttjas av de kommunala skolorna, samt vilken typ av verksamhet som bedrivs i lokalerna.

Vid analys av kapaciteten har beräkning gjorts för att visualisera – består den identifierade överkapaciteten av ”tomma klassrum” eller består den av ”tomma stolar i klassrummen”? Analysen visar att den består av båda dessa delar. Dels finns det en överkapacitet genom låg fyllnadsgrad, det vill säga det finns platser att öka antalet elever i befintliga klasser utan att behöva nyttja ytterligare yta. I beräkningen av fyllnadsgraden till 25 per klass i tabellen ovan görs en beräkning om alla klasser hade 25 elever, vilket innebär att klasser med mer än 25 elever har justerats ned till 25. Den nuvarande genomsnittliga klasstorleken uppgår till 22,8. Dels finns det ett antal klassrum som skulle kunna nyttjas för ytterligare klasser, som till exempel på Vasaskolan där det finns 4 klassrum som är strategiskt tomställda, i avvaktan på vidare beslut, som inte nyttjas av utbildningsverksamheten, men som ingår som en del i den kommunala kapaciteten.

En annan del av den justerade kapaciteten består i att totalt 8 klassrum nyttjas idag för annan verksamhet än ordinarie grundskoleorganisering. Det avser de resursklasser som är lokaliserade på Vasaskolan, samt anpassad grundskola (egen skolform) som är lokaliserade på Kevingeskolan. Dessa verksamheter drivs med betydligt färre elever i respektive grupp, men nyttjar yta på dessa skolor. För att ge ett mer nyanserat underlag utgår den därför från en justerad bedömning av kapaciteten. En parameter att ta hänsyn till vid bedömning av kapacitet är det faktum att kommunen är ansvariga för att kunna ta emot samtliga folkbokförda elever som önskar plats i kommunal grundskola. Det innebär att en viss beredskap behövs i den kommunala organisationen, samt att det kan påverka möjligheten att uppnå optimal fyllnadsgrad.

De tomställda lokalerna på Vasaskolan (Bullerbyn), används inte av utbildningsverksamheten idag. Övriga klassrum som ingår i kapaciteten är enbart teoretiskt tomma, eftersom de används i praktiken. De nyttjas idag av verksamheterna, som bildsal och NO-sal för ordinarie verksamhet, och ingår även i den hyreskostnad som betalas av förvaltningen. Vid behov skulle dessa klassrum kunna nyttjas för ordinarie klassorganisering.

Bedömningen av skolorna i Danderyd är att de har god tillgång till de olika lokalbehoven som krävs för att driva en skola. I jämförelse med andra kommuner har Danderyd mycket goda förutsättningar med såväl lokaler som utemiljöer, och det finns en över tid pågående underhållshantering.

Lokalkostnaden kan ha en betydande påverkan på den kommunala skolan både ekonomiskt och organisatoriskt. För det första utgör lokalkostnaden en väsentlig del av skolans totala driftsbudget. Kommunala skolor måste allokera resurser för att täcka hyror för respektive skola. En hög lokalkostnad kan därför innebära att en större andel av skolans budget måste avsättas för dessa ändamål, vilket kan begränsa möjligheterna till investeringar i pedagogiskt material, lärarlöner eller andra resurser som direkt via risk för försämrad undervisningskvalitet påverkar elevernas utbildning.

För att hantera effekterna av lokalkostnader kan kommunala skolor använda sig av olika alternativa modeller. En hantering som praktiseras i flertalet av Sveriges kommuner är att man gemensamt inom förvaltningen tar ett finansieringsansvar för de lokaler som finns i förvaltningens verksamhet. Det innebär att alla skolor gemensamt finansierar skollokalerna, vilket ger alla skolor en skolpeng exklusive lokaler som är samma för alla kommunala skolenheter. Denna lösning används för att skapa förutsättningar för att skolorna ska kunna erbjuda en likvärdig verksamhet. Denna hantering genomförs inom förvaltningen, för att hantera effekterna av lokalkostnaden, och är inte en del av finansieringsmodellen från kommunfullmäktige. Även vid en gemensam finansiering krävs en effektiv resursplanering för att säkerställa att lokalkostnaden inte är högre än nödvändigt. I Danderyd har en ny hyresmodell tagits fram som träder i kraft 2025, vilket kommer att påverka vilken total resurs som fördelas till utbildningsverksamheten. Enligt beslutade planeringsförutsättningar för budget 2025 och plan 2026-2027 kommer den nya hyresnivån att kompenseras inom ramen för budgetarbetet

Skolverksamheten påverkas av den finansieringsmodell som används för lokalerna. Om lokalerna finansieras till skolorna via skolpeng, påverkas skolorna direkt vid förändring i antal elever. Vid minskat elevunderlag behöver en större del allokeras för hyran. Det medför att fyllnadsgraden är viktig att följa. Lokalkostnaden påverkas även av vilken nivå som finns i hyresmodellen – dvs vilken hyresnivå som gäller. Hyresnivån påverkas av kapitalkostnader och bokfört värde för lokalerna, och hur underhållsplaneringen hanteras över tid. Det återspeglas i kr/kvm för respektive skola. Drivkraften att ha en effektiv planering och nivå på lokalkostnaden återspeglas även genom den effekt det har på bidrag till fristående skolor. Den kommunala genomsnittskostnaden för lokaler är grunden för hyresbidraget till fristående skolor i kronor per elev. Hög lokalkostnad per elev ger därmed ett högre bidrag per elev till fristående skolor.

Tabell 6. Översikt över lokaltillgång samt lokalkostnader enligt 2024 års nivå, enligt hyresdebiteringsnivå (*Budget 2024*).

	Vesskolan	Esbykolan	Stocksund	Långå	Kevingskolan	Kyrskolan	Bålder	Enabyberg	Totalt
Kvadratmeter	3469 432 VVille -675 BB1 -675 BB2	3278	3685 780	2678	3534 222 Anp.gr 163 Anp.gr 3919	4528	2174	4641 704 2007 7352	
Summa kvm	2551	3278	4465	2678		4528	2174		30 945
Hyra	9382 -1257 BB1 -1304 BB2 484 VVille	4795	7950 1563	4673	5792 910 Anp.gr 549 Anp.gr	6458	3744	8250 1244 3317	
Summa hyra	7305	4795	9513	4673	7251	6458	3744	12811	56 550
Summa hyra grsk inkl res	7305	4795	9513	4673	5792	6458	3744	12811	55 091
kr/kvm	2 864	1 463	2 131	1 745	1 850	1 426	1 722	1 743	1 827

Utbildningsverksamheten har över tid genomfört anpassningar av lokalerna som har minskat kostnaden som belastar grundskolan. Under 2024 har ytterligare en lokal sagts upp, Vilekulla samt expeditionsbyggnaden, och det finns planer för förskola i lokal på Kevingskolan.

Den kvadratmeterhyra som är aktuell i Danderyd avviker inte från jämförbara kommuner i Kolada. I jämförelse med övriga kommuner i nätverket som är en mer avgränsad grupp av kommuner, har dock Danderyd en högre lokalkostnad per elev än övriga (se avsnitt ekonomiska förutsättningar).

Vid jämförelse av lokalkostnaden är det av vikt att säkerställa vad det är som driver kostnaden – är det hyresnivån (kr/kvm), den totala hyran (antalet kvm), eller en för låg volym av elever (kr/elev). Utredningens analys visar inte på märkbart högre hyresnivå, eller antal kvm, utan att den högre kostnaden drivs av volymerna.

Det planeras för renovering av befintliga lokaler avseende bland annat Stocksund. Stocksundsskolans nuvarande bygglov för paviljonger går ut 2027 och det finns ett beslut i utbildningsnämnden i januari 2024, om en uppdaterad lokalbehovsanalys inför framtida renovering. Utredningen förordar utbildningsnämnden aktualitetsprövar och eventuellt reviderar behovsanalysen avseende skollokaler i Stocksund under hösten, för att säkerställa att den totala mängden planerade lokaler harmoniserar med det förväntade antalet elever.

Vid analys av de ekonomiska konsekvenserna av den befintliga kapaciteten är det ur ett ekonomiskt perspektiv lätt att fastna för lokalkostnaden som den drivande faktorn. Lokalkostnaden och att inte ha för hög kapacitet är centrala delar. Men den årliga drifteffekten för verksamheten påverkas framförallt av de ”tomma stolarna”. För att uppfylla timplanen krävs det i genomsnitt minst 1,4 mnkr som basresurs för att driva en klass, med de undervisningstimmar som krävs oavsett om det är 25 elever i klassrummet eller 17 elever. Vid lägre elevantal blir kostnaden per elev högre, samtidigt som den totala intäkten för enheterna blir mindre (färre skolpengar). Vid högre elevantal ryms undervisningen inom skolpengen. Därav är det centralt att ha en så hög fyllnadsgrad som möjligt i grupperna, och att inte ha fler klasser än nödvändigt utifrån behov. Det gör att skolval och organisering är centrala delar vid en analys av de ekonomiska förutsättningarna. Genom att

öka fyllnadsgraden, arbeta mer strategiskt med resultaten från skolvalet kommer det att kunna frigöra ytterligare klassrum, vilket likväl ger en bättre driftsekonomi, genom att basresursen för att kunna minska en klass överväger hyreskostnaden.

Analyserna baseras på de utredningar kring kapacitet och behov som är framtagna i Danderyds kommun, samt utredningens egna analys av materialet.

Skolval

Årligen görs ett skolval i Danderyds kommun inför förskoleklass och årskurs 4. Danderyds kommun har i styrdokument fastställt i utbildningsnämnden vilka principer som gäller vid skolval – se nedan.

1. Principer för utbud av förskolor, grundskolor och gymnasieskolor
Skollagen fastställer att hemkommunen ska erbjuda vårdnadshavares barn plats i förskola i kommunal eller fristående verksamhet senast fyra månader från ansökan. Den erbjudna platsen ska vara vid en förskolenhet så nära barnets eget hem som möjligt. För grundskolan gäller att hemkommunen har ansvaret för att det finns tillräckligt med utbildningsplatser för eleverna i hemkommunen. Ansvaret innebär en skyldighet att erbjuda grundskola och att vid utformningen beakta vad som är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt för eleven. I Danderyd är intentionen för utbudet:

Förskola och pedagogisk omsorg. Det ska finnas möjligheter för barnen att vara inskrivna på en förskola i kommunen som helhet.

Förskoleklass, grundskolans årskurs 1 till och med 6. Hemkommunen är skyldig att tillhandahålla en plats i skolan för alla barn i kommunen som har rätt till utbildning. Danderyd tar hänsyn till en närhetsprincip som baseras på relativ närhet.

Grundskolans årskurs 7 - 9. Hemkommunen är skyldig att tillhandahålla en plats i skolan för alla barn i kommunen som har rätt till utbildning. Danderyd tar hänsyn till en närhetsprincip som baseras på relativ närhet.

Källa: Lokalbehovsanalysen 2024, Utbildningsnämnden

Skolvalet är en central faktor för den framtida organiseringen av skolorna, och de ekonomiska förutsättningarna. Strävan måste vara att balansera mellan vårdnadshavarnas önskemål om placering med att skapa tillräckligt stora klasser för att kunna få en ekonomi i balans. Varje klass för med sig en kostnadsparameter för att driva klassen motsvarande 1,4 mnkr i undervisningsresurs oavsett antalet elever i klassen, utan för att driva undervisningen enligt timplanen.

I skolvalet för 2024 har förvaltningen arbetat mer samordnat än tidigare år, vilket ger effekter på den inre planeringen för respektive skola. På samtliga skolor startas förskoleklass. För att undvika mindre klasser har samordning skett även i årskurs 4, vilket påverkar att inte alla elever får sina förstahandsval tillgodosedda.

Fristående verksamheter

Utredningspunkter

- Kontakta de berörda fristående skolorna i kommunen för att efterhöra eventuella förändringar av deras verksamhet

De fristående skolorna som har årskurserna F-6 har tillfrågats om deras framtidsplaner. Vendestigen har uppgivit att de önskar expandera men att det förutsätter att kommunen låter dem hyra ytterligare lokalytor. De hyr idag lokaler på Vasaskolan.

Ösbyskolan har meddelat att de planerar för oförändrad verksamhet, men att om kommunen så skulle vilja kan de expandera. Övriga har tidigare inte anmält någon planerad förändring, men Elevverket genomför en förändring inför hösten 2024, där det inte startas någon årskurs 4. De flyttar sin verksamhet för att kunna bedriva verksamheten samlat på en plats. Förändringen påverkar även övriga årskurser på mellanstadiet där förfrågningar har kommit kring skolbyte.

Omvärldsfaktorer

Utredningspunkter

- Omvärldsanalys kring regelverket för fristående skolor – utredningsdirektiv och tidsplan för pågående statliga utredningar som kan påverka marknadsläget i Danderyd

I det Öppna Brev som föräldragrupperna skickade till politiker och tjänstepersoner efter beslutet om återremiss efterfrågades en analys av regelförändringar på nationell nivå som kan påverka de fristående skolorna och därigenom behovet av platser i det kommunala skolväsendet. En sådan analys av direktiv och tidsplaner har genomförts (bilaga Y). Analysen ger vid handen att utredningen som berör frågan om ersättningsnivåer till fristående skolor kan komma att påverka de fristående skolorna negativt men att utredningen precis är tillsatt och beslut tidigast kan fattas våren 2026 med genomförande tidigast 2027–2028.

Den andra utredningen kan komma att leda till skärpt ägar- och ledningsprövning samt vissa begränsningar i fristående huvudmäns möjligheter att dela ut vinst till sina ägare. Även här är det svårt att förutspå i vad mån utredningen kommer påverka Danderyds fristående skolor och även här kan eventuella lagändringar tidigast ske 2027 eller 2028.

Utöver de två statliga utredningar som redan beskrivits i tidigare utredningsarbete så finns det ett antal andra statliga utredningar som kan ha en påverkan på grundskolans verksamhet. Dessa kretsar kring administrativ börda för pedagogisk personal, mer undervisningstid åt elever i behov av stöd, stärkt trygghet och studiero samt en förbättrad elevhälsa. Utredningarna ska redovisas under perioden oktober 2024 till mars 2025, och konsekvenserna av dem är i dagsläget mycket oklara. Det man kan

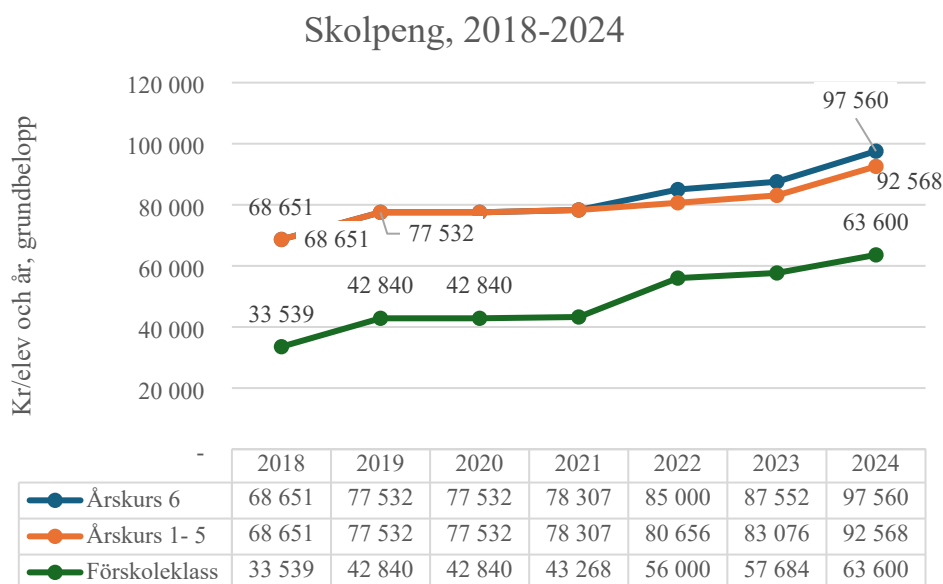
misstänka är att de möjligen leder till krav på personalförstärkningar, och om det inte följer riktade statsbidrag med koppling besluten så påverkas den kommunala ekonomin. Det ger ytterligare incitament till att arbeta aktivt och strategiskt med sina fasta kostnader, lokaler inkluderat.

Ekonomiska förutsättningar

Utredningspunkter

- Ta fram siffror på hur hyreskostnaderna förändras för den kommunala skolorganisationen beroende på olika möjlighet att gå ur delar av skolans lokaler.
- Ekonomisk analys av Danderyds kommunala skolor de senaste fem åren. Kostnadsutveckling, jämförelser mellan kostnadsslag och jämförelse med andra kommuner. Förslag från öppet brev.
- Jämförelse av skolpengsnivåer mellan Danderyd och andra kommuner.
- Den ekonomiska effekten av fulla klasser i jämförelse med halvfylla klasser.

I Danderyds kommun fastställs skolpengen av kommunfullmäktige årligen i samband med budgetbeslut. Skolpengen fastställs för både egenregin och de fristående verksamheterna. I skolpengen ingår ersättning för lokalhyrorna, vilket gör att resursen i sin helhet påverkas av volymerna. En av intentionerna med rörlig resurs är att skapa incitament för att anpassa och effektivisera verksamheten utifrån förändringar i volymerna.

Figur 6. Skolpengens utveckling över tid för. Skolpengen differentieras mellan förskoleklass, årskurs 1-5 samt årskurs 6 i Danderyds resursfördelning (Källa: Årligt skolpengsbeslut Danderyds kommun, budgetbeslut).

Skolans verksamhet baseras till stora delar genom organisering av klasser, för att ge eleverna goda förutsättningar. Det finns flera olika variabler som

påverkar en skolas resursbehov och förutsättningar. En faktor är storleken på skolan i elevantal, som påverkar den totala intäkten som skolan får del av. Det är inte enbart totala antalet elever som påverkar, utan det är även fördelningen av elever mellan olika årskurser, som påverkar hur klasserna kan organiseras. Varje klass innebär en minimiresurs på 1,4 mnkr för att kunna undervisa enligt timplanen. De resurser som nyttjas kan även diskuteras kring begrepp som fast och rörlig – på kort och lång sikt. Ett exempel på fast kostnad är lokalerna – lokalhyran varierar inte med förändringen av antalet elever på kort sikt. Vid minskning innebär det att hyran behöver finansieras av en större del av skolpengen. På längre sikt är lokalkostnaderna av mer rörlig karaktär. Undervisande personal kan på kort sikt anses vara en fast kostnad, då undervisningen styrs av klassorganisationen och går inte att ställa om omedelbart vid förändringar i elevantal. Inom förvaltningen kan det tas fram olika interna fördelningsmodeller för att skapa likvärdiga förutsättningar för att driva skolorna. Dels kan det vara såsom i Danderyd, med gemensam finansiering av lokaler, vilket är en lösning som används i flera av Sveriges kommuner. Det kan även innebära olika strukturella ersättningar för att hantera mindre skolenheter, lägre fyllnadsgrader eller socioekonomiska variabler.

I olika offentliga databaser kan utläsas nyckeltal och jämförelser med andra kommuner. I dessa databaser tas hänsyn till det redovisade utfallet, inte den planerade kostnaden i form av skolpeng och om verksamheten har en budget i balans. Nyckeltalen i dessa källor baseras på det redovisade utfallet och divideras med antalet elever.

Ovanstående resonemang beskriver komplexiteten i att avgöra vad som drivs av vad, och hur kan det adresseras i lösningar. Är det skolpengens storlek som är problemet? Är det volymerna som är utmaningen i form av klasstorlekar? Är det lokalkostnaden (hyran) som är hög, eller för få elever, vilket medför att kostnad per elev blir hög?

Den 1 juli 2015 skärptes kraven i skollagen för kommuner och dess resursfördelningsmodeller till skolor. I direktiven framgår att kommuner ska ta hänsyn till barn och elevers behov och förutsättningar. En viktig princip för fördelning av resurser är att lika villkor ska råda mellan olika aktörer, vilket innebär att kommunen ska säkerställa att deras modell är tydlig, transparent och att det går att följa hur fördelning av resurser görs. För att möjliggöra detta krävs det av kommuner att de ska kunna presentera sina resurser uppdelat utifrån kostnadsslag som framgår i skollagen.

Resursfördelningsmodellen är ett viktigt styrinstrument som ska vara väl förankrat i verksamheten. Den modell som används ska fylla flera syften. Den ska ge möjligheter och förutsättningar för alla elever att få en likvärdig förskola/skola och utvecklas så långt möjligt. Den ska ge all personal och rektorer möjlighet att leda och utveckla verksamheten. Den ska ge förutsättningar för en långsiktig planering för att undvika kortsiktigheten i de årliga resurserna genom stabilitet avseende modellens variabler mellan åren. Den ska ge underlag för alla barn och elever, oavsett huvudman, enligt lika villkor. För att kunna uppfylla syften behöver modellen vara väl förankrad, förståelig, objektiv och transparent.

I relation till fristående verksamheter ska kommuner betala ut bidrag för den verksamhet som bedrivs, enligt samma villkor som till den egna verksamheten (Skollagen 2010:800, 10 kap. 37–39 §§). I styrdokument framgår att bidrag ska utbetalas med 1/12 av årsbeloppet varje månad, om inte annat överenskommes. Det innebär bland annat att kommuner behöver ha rutiner för avrapportering/avläsning av elevantal för att kunna genomföra utbetalningar. En följd effekt ur ett ekonomiskt perspektiv är att motsvarande rutiner i absoluta majoriteten av Sveriges kommuner även används internt i relation de egna skolenheterna. Att antalet elever och barn läses av, och ersätts för den verkliga volymen. Detta påverkar den interna planeringsmöjligheten, men är en förutsättning för att resurserna ska räcka.

För strukturersättning som beräknas på socioekonomiska bakgrundsvariabler så gäller principen om lika villkor för fristående verksamheter precis som ovan. Det ger möjligheter för hemkommunen att på liknande sätt ersätta skolor utanför den egna kommunen med liknande principer som gäller för de egna skolorna men också att ersätta med schabloner som bygger på de egna skolornas tilldelning. Med en ambition att göra fördelningen mer träffsäker, med innebörden att resurser hamnar där de bäst behövs, så bör man som kommun överväga att undvika schablonmässiga fördelningsprinciper och istället bygga principer på faktabaserad och kvalitetssäkrat underlag.

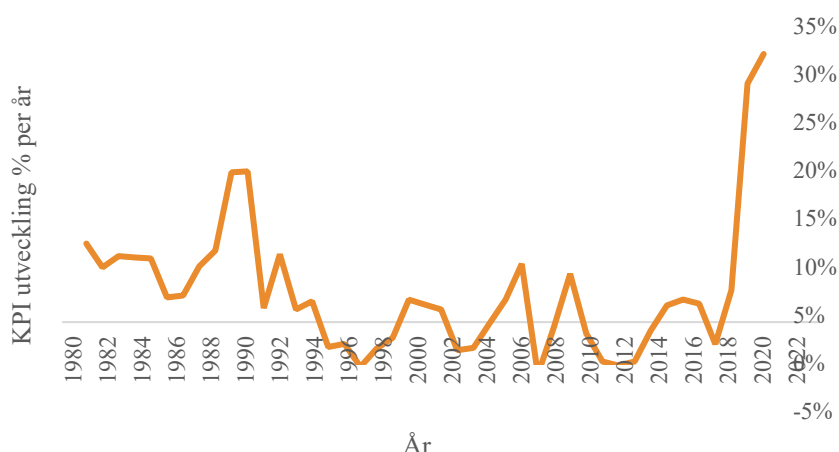
Idag finns stora skillnader mellan Sveriges kommuner både gällande hur mycket som avsätts till respektive barn/elev, vilket påverkar möjligheten att nå likvärdighet i skolan.

3% administration 6% momscompensation Tillkommer till de fristående enheterna		
Tilläggsbelopp	Individbaserade	Riktlinjer med kriterier kring ansökan om tilläggsbelopp
Anslag utifrån organisering	Statsbidrag Avgifter	Fördelas utöver den kommunala finansieringen Kan fördelas olika mellan enheter
Grundbelopp olika mellan enheter	Strukturjustering	Utifrån valda valda beräkningskriterier, till exempel: Socioekonomi Enheters storlek
Grundbelopp gemensam del	Undervisning Lärverktyg Lokaler Måltider Elevhälsa Övrigt Administration	Volymersättning Olika belopp för olika åldrar/årskurser Styrs av timplaner samt mål med verksamheten

Figur 7. Övergripande exemplifiering över resursfördelningens olika delar samt hur fördelningsprinciper kan utformas.

Inflationen har under de senaste åren ökat kraftigt vilket synliggörs i utveckling av KPI (figur 8). KPI är ett sätt att mäta genomsnittliga prisförändringar för varor och tjänster. Indexering av resurser mellan budgetåren görs för att kompensera för delar av dessa prisökningar, utifrån

ekonomiska förutsättningar, i samband med budgetprocessen.

Figur 8. Utveckling av Konsumentprisindex (KPI) över tid. Utvecklingen redovisas som årlig förändring (*Statistiska centralbyrån*).

Lönenivåerna inom utbildningsverksamheter har generellt ökat i Sverige, vilket också är en faktor i budgetprocessen, även för Danderyd.

I redovisningen nedan återspeglas skolpengen enligt beslut i KF för respektive år, med förskola och fritidshem sammanslaget. Beloppet kan sedan jämföras med indexberäkning enligt KPI, med utgångspunkt för 2018.

Tabell 7. Jämförelse mellan aktuell skolpeng och förväntad skolpeng som räknats upp enligt KPI (*Budget 2024 Danderyd samt utredningens beräkningar*).

	Skolpengens utveckling							Skolpeng KPI 2018-2024
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
Förskoleklass	81 611	92 364	92 364	93 287	99 000	101 976	109 668	102 940
Årskurs 1-5	111 839	122 028	122 028	123 248	125 597	129 372	140 724	141 069
Åk 4-5	81 011	90 276	90 276	91 178	93 784	96 600	106 644	102 183
Årskurs 6	81 011	90 276	90 276	91 178	98 128	101 076	111 636	102 183

Jämförelsen ovan tar inte hänsyn till i vilken omfattning som respektive enhet har fritidshem, dvs andelen inskrivna på fritidshemmet. Hänsyn tas inte heller till volymfaktorn. Sammanfattningsvis – den beslutade pengarna har ökat, medan volymen har minskat, vilket medför att det samlade totala resursen för en enhet kan vara mindre. Volymfaktorn får en än större genomslagskraft, om de fasta kostnaderna i form av hyrorna inte minskas.

Utredningen kan konstatera att skolpengen har ökat mellan åren. De totala resurserna för att driva skola har trots det minskat, vilket är drivet av volymfaktorn. Under utredningen har det förts flera resonemang kring vikten av fyllnadsgrad i skolorna, då antalet grupper är en viktig kostnadsdrivande faktor. Klassorganiseringen påverkas genom trappsteg. En elev mindre i klassrummet har ingen påverkan på kostnaden, medan det påverkar intäkten för att finansiera klassen. Därav kan tänkt pengnivå och kostnad per elev i utfall i olika jämförelsekällor skilja sig åt.

Årligen genomförs jämförelser av skolpengsnivåerna med kommunerna i närområdet i ett etablerat nätverk. Kommunerna har olika resursfördelningsmodeller, och olika förutsättningar vilket medför att kommunerna i olika utsträckning har olika nivåer av strukturella ersättningar. I jämförelsen har nätverk med kommunernas ekonomer gjort beräkningar för att siffrorna ska vara jämförbara. I nedanstående tabell framgår jämförelsen för 2024. Danderyd höjde sin skolpeng inför 2024, vilket är inkluderat i jämförelsen för 2024. Jämförelsen avser ett summerat värde för fritidshem och grundskola.

Tabell 8. Jämförelse nedan avseende skolpengsnivåer 2024, för fritidshem och grundskola inklusive strukturbidrag (*Jämförelseark, Nätverk för ekonomer*).

Skolpengjämförelse 2024	Danderyd	Lidingö	Nacka	Sollentuna	Solna	Sundbyberg	Tyresö	Täby	Vallentuna	Österåker	Medel	Median
Förskoleklass inkl fritids och strukturbidrag	109 668	126 250	115 487	127 099	119 356	113 432	140 255	98 125	117 100	110 080	117 685	116 294
Åk 1 inkl fritids och strukturbidrag	140 724	126 250	131 473	128 142	123 074	126 615	137 975	125 150	117 100	124 130	128 063	126 433
Åk 4 inkl strukturbidrag	92 568	95 111	92 369	101 593	92 677	86 980	95 339	83 115	77 800	88 234	90 579	92 469
Åk 6 inkl strukturbidrag	97 560	101 415	92 369	101 593	92 677	86 980	95 339	98 994	91 700	105 282	96 391	96 450
Åk 7 inkl strukturbidrag	103 680	101 415	115 070	116 581	97 943	99 915	106 571	98 994	91 700	105 282	103 715	102 548
Andel strukturbidrag (exklusive ekonomisk ersättin) Åk 1	0,0%	0,4%	3,1%	2,2%	2,9%	4,5%	3,9%	0,0%	0,0%	1,5%		

Tabell 9. Utvecklingen mellan de två senaste åren, avseende skolpengen i respektive kommun (*Jämförelseark, Nätverk för ekonomer*).

Skolpengjämförelse	F-klass		Åk 1		Åk 4		Åk 6	
Kommun	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Tyresö	124 688	140 255	127 602	137 975	87 878	95 339	87 878	95 339
Värmdö	123 434		128 970		93 127		93 127	
Lidingö	123 009	126 250	123 470	126 250	92 168	95 111	98 277	101 415
Sollentuna	114 160	127 099	122 318	128 142	87 768	101 593	104 838	101 593
Vallentuna	113 250	117 100		117 100	75 250	77 800	88 700	91 700
Solna	111 548	119 356	115 862	123 074	87 543	92 677	87 453	92 677
Norrälje	110 592		122 879		99 815		99 815	
Nacka	107 796	115 487	125 591	131 473	89 245	92 369	89 245	92 369
Österåker	105 351	110 080	120 967	124 130	86 015	88 234	102 609	105 282
Sundbyberg	103 062	113 432	122 259	126 615	85 447	86 980	85 447	86 980
Danderyd	101 976	109 668	130 852	140 724	83 659	92 568	89 032	97 560
Täby	92 047	98 125	117 660	125 150	77 576	83 115	92 492	83 115
Ärfälla	92 000		120 059		83 659		95 759	
Vaxholm	73 905		124 714		82 690		96 999	
Medelvärde	106 916	117 685	123 323	128 063	86 560	90 579	93 691	94 803
Median	109 194	116 294	122 879	126 433	86 779	92 469	92 810	94 008

För 2024 har en jämförelse gjorts avseende hur lokalhyrorna ser ut i jämförelsekommunerna respektive Danderyd. Det finns en variation mellan kommunerna. Jämförelsen görs genom kr/elev. Det innebär att kostnaden påverkas av budgeterat antal elever, och den totala hyreskostnaden.

Lokalhyra/elev	Danderyd	Lidingö	Nacka	Sollentuna	Solna	Sundbyberg	Tyresö	Täby	Österåker
2024	22 600	20 400	21 300	23 200	18 300	18 700	21 000	23 600	18 300

Figur. Lokalhyra/elev 2024 års skolpeng. (*Jämförelseark, Nätverk för ekonomer*).

Vid jämförelse av Danderyds hyra per kvadratmeter, avviker den inte nämnvärt från övriga kommuner där vi har insyn. Inför 2025 införs en ny hyresmodell i Danderyds kommun och de exakta effekterna av dessa är inte kända.

Hur påverkar klasstorleken och skolornas totala storlek verksamheten ekonomiskt? En större skolenhet, med fler paralleller, får fler intäkter, en större verksamhet och därmed en möjlighet till ökad flexibilitet ur ett ekonomiskt planeringsperspektiv. Större enheter kan bemanna med fler personer som har fulla tjänster, utifrån behov som uppstår finns det fler

möjligheter att göra löpande anpassningar i verksamheten. En större skola har också möjlighet till att skapa kollegiala samarbeten inom skolenheten. En större skolenhet är inte lika känslig ekonomiskt för mindre variationer i elevantalet och kan bära att någon klass inte är fylld.

Mindre skolenheter medför större utmaningar. Det kan adresseras genom resursfördelningsmodeller inom förvaltningen, organisering av vissa funktioner samordnas för att säkerställa att alla skolenheter får tillgång till olika utvecklings- och stödfunktioner. Det kollegiala utbytet behöver då ske över skolenhetsgränserna. Mindre enheter är också känsligare ekonomiskt utifrån förändringar i elevantalet.

Den grundläggande resursbehovet för att bedriva undervisning enligt timplan uppgår till ca 1,4 mnkr/klass. Vid 17 elever i klassrummet innebär det en kostnad på 77 000 kr/elev, och med 25 elever i klassrummet blir det istället 56 000 kr per elev. Det innebär att lösningen är inte enbart en fråga om storlek på pengarna, utan än mer hur förvaltningen kan arbeta med samordning av exempelvis skolvalet.

Sammanfattningsvis kan konstateras kring de ekonomiska förutsättningarna att:

- Det har gjorts uppräknings av elevpengen över tid som är i nivå, och över inflationen (KPI)
- Volymernas förändring, minskat antal elever i klassrummet får ett större utslag på skolornas totala intäkt, vilket medför behov av anpassning.
- Tidigare hantering av lokalkostnaderna per skolenhet medför att en skola anpassar skolans personal, för att finansiera hyran, vilket skapar olikheter i förutsättningar mellan enheterna. Tidigare hantering av lokalkostnaden har påverkat förutsättningar olika mellan enheterna.
- Det har gjorts verksamhetsanpassningar i organisationen för att nå en ekonomi i balans som en följd av ökade kostnader och minskade volymer, motsvarande 40-50 årsarbetare över tid.

Kvalitet

Under den fördjupade utredningen har kvalitetsindikatorer analyserats för att utröna kopplingen mellan skolors attraktivitet och kvalitet samt hur denna kan tänkas påverka eventuella scenarioframskrivningar. En stor del av en skolas attraktionskraft består av hur elever och deras vårdnadshavare upplever skolans kvalitet (Olsson, 2016). En skolas kvalitet kan delas in i tre dimensioner, strukturkvalitet, processkvalitet samt individkvalitet. Strukturkvalitet är de förutsättningar som skolan har för att utföra kunskapsuppdraget, till exempel resursfördelning inklusive socioekonomi, personalomsättning, lärarbehörighet, lärartäthet samt hur skolans inre organisation utformas. Avseende processkvalitet så är det främst kvaliteten på skolans arbetssätt som avses, särskilt inriktat på styrning och ledning samt undervisning. Slutligen, med individkvalitet avses de resultat som eleverna uppnår, här exemplifierat med måluppfyllelse samt upplevd trygghet. Den samlade analysen av kvalitetsindikatorer ska främst användas

som en indikation på koppling mellan attraktivitet och kvalitet, då en skolverksamhets systematiska kvalitetsarbete är för komplext för att leda slutsatser i bevis. I tidigare skrivelser inom utredningsuppdraget har fokus varit på de yttre förutsättningar för skolornas kvalitet, i den innevarande rapporten har detta fokus kompletterats med ett resonemang kring processkvalitetens betydelse.

Strukturkvalitet

Med syfte att belysa ett antal kvalitetsindikatorer och deras påverkan på en skolas kvalitet och därmed också koppling till attraktivitet har utredningen analyserat flera centrala faktorer för att utröna deras betydelse för de frågeställningar som finns inom uppdraget. Den första inom strukturkvalitet är den omtvistade frågan kring hur stor en skola ska vara. Med stöd av den studie SKR gjorde 2018 (figur 9), kan man åtminstone tona ned skolstorlekens betydelse för måluppfyllelse i den utsträckning att det inte bör vara ett bärande argument för hur skolor ska organiseras i en kommun.

Antal elever	Årskurs 9				Årskurs 6	
	Antal skolenheter	Meritvärde	Behörig gy %	Godkänt i alla ämnen %	Antal skolenheter	Godkända eng, ma, sve %
1-49	93	142,1	45,8	30,1	248	74,6
50-99	74	215,1	76,5	67,5	449	82,7
100-199	293	223,4	82,4	73,7	818	81,4
200-299	426	225,5	84,5	76,2	722	81,3
300-399	327	224,3	83,6	75,3	398	82,2
400-499	198	227,7	83,9	75,0	205	84,2
500-599	113	234,7	85,6	76,9	101	83,9
600-699	54	244,3	89,5	82,4	54	86,6
700-799	37	242,5	89,5	80,9	34	87,9
800-899	26	251,5	91,6	85,6	26	91,0
900-	15	262,7	94,4	87,8	14	95,5

Figur 9: Måluppfyllelse i skolor kategoriserade utifrån elevantal. Studien genomfördes med data från 1650 skolor (Figuren är ett urklipp från Sveriges kommuner och regioners rapport).

Det är en komplex fråga att jämföra elevers förutsättningar utifrån elevers individuella stödbehov. Även om man skulle försöka sammanställa en sådan analys skulle den innehålla ett godtyckligt och svåraggregerat dataunderlag. Det som vanligen används för att skapa ett jämförbart underlag är ett socioekonomiskt index som bygger på statistik från SCB. Detta index är bland annat en beräkningsgrund som används för att uträkning av statsbidraget för stärkt kunskapsutveckling (tidigare *statsbidraget för Likvärdig skola*). Genom att jämföra tilldelning av statsbidrag, indexerat med hjälp av de jämförda kommunernas invånarantal (tabell 9), kan utredningen konstatera att Danderyd har i förhållande till övriga kommuner med god marginal mycket bra förutsättningar att bedriva undervisning. Eftersom föräldrars utbildningsbakgrund, mätt i andel med eftergymnasial utbildning, är det ingångsvärde som har störst betydelse för elevers måluppfyllelse (Fredriksson och Vlachos, 2011) så har även den siffran redovisats och analyserats. Både för kommunen som helhet (88%) och för

de enskilda skolorna (84-96%) är denna faktor mycket gynnsam. Utredningens förslag nedan är en fördjupad analys av resursfördelningen, och i denna bör kopplingen mellan elevers förutsättningar och ersättningsnivå (skolpeng) tas med som en del av analysen.

Tabell 10. Elevers förutsättningar utifrån socioekonomi och föräldrars utbildningsbakgrund i en jämförelse med kringliggande kommuner (*Kolada, Skolverket samt utredningens beräkningar*).

	Danderyd	Nacka	Sollentuna	Solna	Täby	Vallentuna	Österåker
Skolpeng åk 6 (kr)	89 032	88 229	104 838	87 543	92 492	88 700	102 609
Socioekonomi - statsbidrag (kr/inv.)	322	339	464	271	254	467	423
Föräldrars utb (%)	88	79	77	69	84	71	63

När det gäller personalomsättning som kan vara ett mått på skolors kvalitet/attraktivitet upplevs av sina medarbetare så har den genomgått en positiv utveckling under perioden 2019-2023, från 16,3% till 9,2%. Den personalomsättning utredningen granskat är ”avslut på egen begäran” och trots en del enstaka avvikelser tidigare år så är det en lägre nivå och mindre spridning för 2023. Personalomsättningen är därmed relativt sett låg.

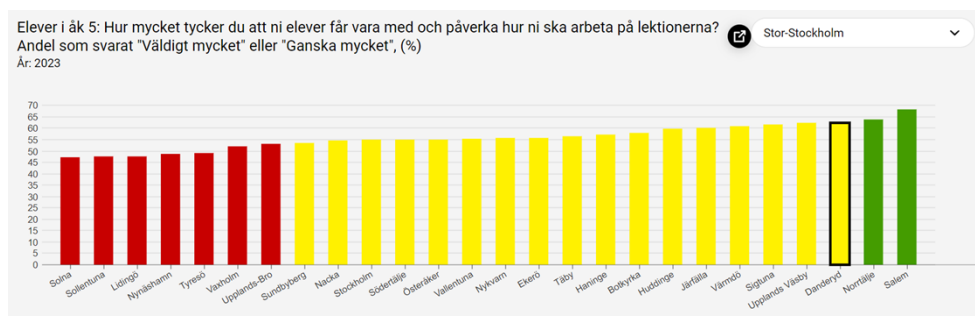
Tabell 11. Strukturkvalitet avseende pedagogisk personal för Danderyds kommunala F-3- och F-6-skolor (*Kolada, Skolverket*).

Skola	Andel med pedagogisk högskoleexamen	Elever per lärare
Baldersskolan	100,0	17,1
Ekebyskolan	95,1	14,8
Enebybergs skola	87,0	15,7
Kevingskolan	90,7	15,2
Kyrkskolan	89,2	17,8
Långängsskolan	94,5	16,5
Stocksundsskolan	93,0	13,1
Vasaskolan	84,3	13,9
RIKET	84,0	12,0

Som tabell 10 visar så Danderyds kommunala grundskolor mycket goda förutsättningar att lyckas med det pedagogiska uppdraget, med tanke på den stora andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen. För denna indikator går det inte att dra några enhetliga slutsatser i förhållande till måloppfyllelsen (tabell 11 nedan) mer än att båda indikatorerna varierar på årsbasis, vilket skulle kunna tolkas som att beredskapen att möta elever med olika stödbehov skulle behöva utvecklas. Så kallade ”årskullseffekter” är inte sällan en indikation på verksamhetens förmåga att möta elevers varierande förutsättningar. För den andra kvalitetsindikatorn i tabellen, lärartäthet, så har Danderyd en relativt låg lärartäthet i förhållande till rikssnittet. Med tanke på de förutsättningar som redovisats ovan så bedömer utredningen att nivån på lärartäthet i Danderyd är rimlig.

Skolinspektionen genomför en Skolenkät med årskurs 5- och årskurs 8-elever med syfte att granska hur eleverna uppfattar olika aspekter av undervisningskvalitet. En del av enkäten berör elevernas delaktighet, och

utredningen har valt att fokusera på frågeställningen ”Hur mycket tycker du att ni elever får vara med och påverka hur ni ska arbeta på lektionerna?”. Frågan är en av de frågor som får lägst resultat av alla även på riksnivå och kan därmed sägas vara ett nationellt utvecklingsområde. Även i Danderyd finns det utvecklingspotential, samtidigt som en jämförelse med övriga kommuner i Stor-Stockholm visar att Danderyd har relativt sett en större elevnöjdhet med frågan.

Figur 10. Elevers uppfattning kring sin delaktighet i skolarbetet för Danderyd i jämförelse med övriga kommuner i Stor-Stockholm (*Koladas redovisning av Skolinspektionens Skolenkäten som genomförs med årskurs 5-elever*).

Processkvalitet

Processkvalitet är den mest komplexa delen av kvalitetsbegreppet inom utbildning och samtidigt också den mest centrala för barn och elevers lärande. Utredningen har som ett perspektiv för att komplettera organisering och skolstruktur valt att belysa några delar inom processkvaliteten. Ett syfte är att synliggöra behovet av att arbeta med verksamhetens kvalitet som en del av lösningen till utredningsdirektiven, där inte alla delar kan lösas enbart med förändrad struktur och en utökning av ekonomiska ramar. Parallellt med dessa justeringar i strukturkvalitet är det utredningens mening att Danderyd behöver förstärka arbetet med styrning och ledning, samt samordning mellan skolenheter. I intervjuer och samtal framkommer det att ett mer gemensamt arbete är påbörjat, vilket är positivt. Ett mer gemensamt förhållningssätt i styrkedjan torde öka möjligheterna att bedriva en resurseffektiv verksamhet, till exempel genom att samordna klassorganisationen på skolenheterna för att öka fyllnadsgraden i varje klass. Det bör dock anmärkas att det kan skapa ytterligare ett lokalöverskott, som i så fall på sikt bör hanteras strategiskt.

Individkvalitet

Utredningen har efter en genomgripande analys av måluppfyllelsen kunnat konstatera att Danderyd håller en hög individkvalitet inom sina skolor, genom att ha högst resultat i riket, oavsett vilken kvalitetsindikator som har analyserats. Därför har heller inte frågan om måluppfyllelse bedömts vara avgörande för hur utredningens direktiv ska lösas. Måluppfyllelsen är en väsentlig del av både kvalitet och attraktivitet, men utredningen bedömer att slutsatser och rekommendationer i högre utsträckning ska kretsa kring *förutsättningarna* för att bibehålla kvalitet och attraktivitet, vilket också blivit en avgränsning för den fortsatta analysen. Det som kan vara värt att

notera och därmed också bra att analysera vidare är den årliga fluktuationen när det gäller måluppfyllelsen (tabell 11) samt att Kevingskolan verkar ha en negativ utveckling över tid, när man tittar på andel elever som har minst i E alla ämnen. Det är dock viktigt att poängtera att skolor med små volymer riskerar att ha större årliga fluktuationer, än vad skolor med fler elever har.

Tabell 12. Andel elever i årskurs 6 som har minst E i alla ämnen (*Skolverket*).

	19/20	20/21	21/22	22/23
Ekebyskolan	100,0	87,5	85,4	100,0
Enebybergs skola	100,0	93,9	94,8	94,3
Kevingskolan	100,0	85,9	86,0	80,4
Kyrkskolan	93,5	86,4	90,9	100,0
Stocksundsskolan	94,1	94,2	92,1	94,0
Vasaskolan	90,3	100,0	91,4	88,1
Danderyd	94,3	91,0	91,0	92,1
Riket	73,5	73,7	72,4	71,2

Tabell 13. Resultat från Våga Visa-enkäten 2023 som genomförs för både elever och vårdnadshavare (VH). Enkätens maximala poäng är 4 inom varje kategori (*Danderyds Våga visa-rapporter*).

	Svarsfrekvens (%)		Nöjdhetsindex		Normer och värden		Styrning och ledning	
	Elever	VH	Elever	VH	Elever	VH	Elever	VH
Balderskolan (åk 3)	*	41	*	3,27	*	3,28	*	3,05
Ekebyskolan	92	37	3,27	3,51	3,38	3,49	3,24	3,56
Enebybergs skola	90	30	2,95	3,3	2,97	3,17	3,01	3,1
Kevingskolan	86	33	2,86	2,53	3,03	3,04	2,97	2,7
Kyrkskolan	91	32	3,1	3,19	3,07	3,35	3,11	3,13
Långängskolan (åk 3)	86	45	3,68	3,65	3,5	3,54	3,89	3,58
Stocksundsskolan	88	35	3,25	3,5	3,2	3,24	3,17	3,35
Vasaskolan	87	25	3,21	3,33	3,1	3,36	3,18	3,59
Danderyd	89	36	3,1	3,19				

Utredningen har också granskat resultaten från Våga visa-enkäten, som är ett verktyg som används av Danderyd och sju andra kommuner i Stockholmsregionen. Enkäten används för elever i förskoleklass, årskurs 3, 6 samt 8 i grundskolan (även förskola och gymnasium tillämpar enkäten) samt vårdnadshavare till elever i årskurs 3 och 6. Förutom att svarsfrekvensen bland vårdnadshavare är låg, vilket kan i viss mån ifrågasätta hur representativa svaren är, så är själva resultaten mycket goda för samtliga kategorier. Det som avviker negativt är resultaten för Kevingskolan, vilket utredningen anser bör analyseras tillsammans med måluppfyllelseresultaten ovan.

Sammanfattningsvis så bedömer utredningen att den kvalitet som Danderyds skolor har håller en sådan hög nivå att det inte är skäl till att strukturera skolorna på ett annat sätt än idag. En eventuell förändrad skolstruktur bör snarare utgå från förändrad befolkningsprognos samt hur man kan organisera och samordna skolor för resurseffektivitet. Vid ett förändringsarbete bör konsekvenser för kvalitet vara med som ett avvägande, särskilt för att bibehålla den nuvarande mycket goda nivån, men det är andra mer strukturella faktorer som bör vara mer prioriterade. Dessa faktorer avhandlas i det kommande avsnittet.

Summering nuvarande organisation

Verksamheten består av fyra tydliga avgränsade geografiska delområden. Avstånden inom Danderyd är korta, och det innebär att det skulle även gå att se över gränserna kring hur flödena över tid rör sig

Tabell 15. Skolorganisationen innevarande läsår 2023/2024 (*Edlevo verksamhetssystem*).

23/24	Vasaskolan	Ekebyskolan	Stocksund	Långgång	Kevingskolan	Kyrskolan	Balder	Enebyberg	Totalt	Antal klasser
F-klass	20	26	34	41	21	25	51	86	304	14
A	20	26	17	21	21	25	26	23	21	
B			17	20			25	21	21	
Åk1	18	25	48	44	28	27	52	83	325	14
A	18	25	23	23	28	27	26	19	20	
B			25	21			26	22	22	
Åk2	0	50	41	34	25	48	33	92	323	15
A		25	22	16	25	24	16	22	22	
B		25	19	18		24	17	24	24	
Åk3	28	25	46	50	25	48	50	101	373	15
A	28	25	24	25	25	25	25	27	26	
B			22	25		23	25	24	24	
Åk4	40	44	93		22	74		88	361	16
A	19	22	25	23	22	25	25	21	23	
B	21	22	23	22		24		24	20	
Åk5	37	50	94		24	72		84	361	16
A	20	25	22	23	24	25	23	21	20	
B	17	25	24	25		24		21	22	
Åk6	57	49	88		41	71		86	392	17
A	28	24	21	24	20	24	24	21	23	
B	29	25	21	22	21	23		20	22	
Elevantal	200	269	444	169	186	365	186	620	2 439	107
F-3	66	126	169	169	99	148	186	362	1 325	58
Åk 4-6	134	143	275	0	87	217	0	258	1 114	49

I nedanstående tabell framgår elevantal per skolenhet under läsåret 2023/2024. Överst står det preliminära antalet avseende Förskoleklass inför hösten 2024. Skolvalet påverkas kontinuerligt, och nedanstående är en ögonblicksbild. Under året tillkommer och försvinner det elever i rörelser mellan de kommunala och fristående verksamheterna, via in- och utflyttning samt skolbyten.

Tabell 16. Elevantal per årskurs samt preliminära resultat skolval F-klass inför läsåret 2024/2025 (*Edlevo verksamhetssystem*).

Skolval F, 2024	26	26	43	40	27	28	53	79	322	
23/24 F-klass	Vasaskolan	Ekebyskolan	Stocksund	Långång	Kevingskolan	Kyrskolan	Balder	Enebyberg	Totalt	Antal klasser
Åk1	20	26	34	41	21	25	51	86	304	14
Åk2	18	25	48	44	28	27	52	83	325	14
Åk3	0	50	41	34	25	48	33	92	323	15
Åk4	28	25	46	50	25	48	50	101	373	15
Åk5	40	44	93		22	74		88	361	16
Åk6	37	50	94		24	72		84	361	16
Åk6	57	49	88		41	71		86	392	17
Totalt	200	269	444	169	186	365	186	620	2 439	107
F-3	66	126	169	169	99	148	186	362	1 325	58
Åk 4-6	134	143	275	0	87	217	0	258	1 114	49

Tabell 17. Klasstorlek över tid, för respektive grundskola i Danderyd (*Edlevo verksamhetssystem*).

Klassstorlek genomsnitt	Kevingskolan	Vasaskolan	Enebyberg	Ekebyskolan	Stocksund	Långgång	Kyrskolan	Balder	Totalt
23/24	23,3	22,2	22,1	24,5	22,2	21,1	24,3	23,3	22,8
22/23	22,8	22,8	22,8	24,5	23,1	22,0	24,9	23,0	23,3
21/22	22,9	24,4	23,9	24,1	22,6	22,3	25,1	22,9	23,6
20/21	22,8	22,6	23,9	24,5	23,0	24,6	23,9	25,3	23,7
19/20	23,3	20,8	23,5	25,2	22,9	23,2	24,4	25,6	23,4

Antalet klasser för respektive år, uppdelat på varje skolenhet framgår av tabellen nedan. Förändringen framgår av tabell 17 nedan.

Tabell 18. Antal klasser per skolenhet över tid, avseende årskurs F-6 (*Edlevo verksamhetssystem*).

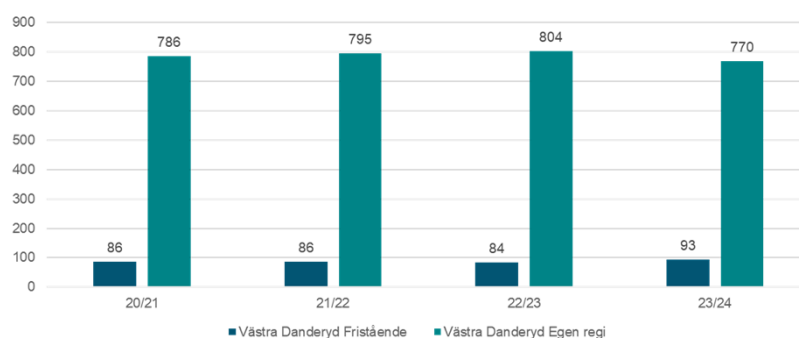
Antal klasser	Kevingskolan	Vasskolan	Enbyberg	Enbykolan	Stocksund	Långing	Kyrskolan	Balder	Totalt
23/24	9	9	28	11	20	8	15	8	107
22/23	9	9	28	11	21	8	18	7	109
21/22	10	9	28	11	21	8	18	7	110
20/21	12	12	28	11	21	8	15	7	114
19/20	13	15	29	11	21	9	14	7	119

Västra Danderyd

I västra Danderyd är de tre skolorna, Balderskolan, Kevingskolan samt Kyrskolan belägna. Skolorna fungerar som enskilda skolenheter, men med en gemensam rektor. Inom Västra Danderyd idag finns även anpassad skola, som i dagsläget nyttjar 4 klassrum. Det innebär att dessa ytor nyttjas av en annan skolform, och inte belastar grundskolans verksamhet. Det finns ett ökat behov av anpassad skola, med ett utökat behov av ytterligare ett rum, vilket ytterligare minskar grundskolans kostnad för lokaler och kapaciteten.

Tabell 19. Klassorganisationens i Västra Danderyds skolor (*Edlevo verksamhetssystem*).

	Kevingskolan	Kyrskolan	Balder	Västra Danderyd	Västra Danderyd
23/24 F-klass	21	25	51	97	4
	21	25	26		
Åk1	28	27	52	107	4
	28	27	26		
Åk2	25	48	33	106	5
	25	24	16		
Åk3	25	48	50	123	5
	25	25	25		
Åk4	22	74		96	4
	22	25	25		
Åk5	24	72		96	4
	24	25	23		
Åk6	41	71		112	4
	41	24			
Totalt	186	365	186		
F-3	99	148	186	433	18
Åk 4-6	87	217	0	304	12
Summering				737	30
Möjliga klassrum	10 el 14	16	8		34-38

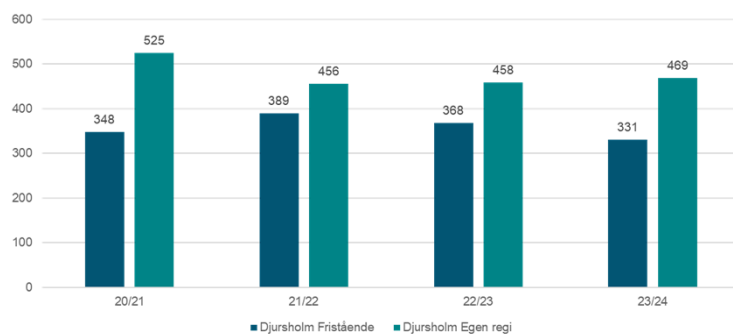
Figur 11. Fördelning mellan kommunala och fristående skolor för elever som är folkbokförda i västra Danderyd (*Edlevo verksamhetssystem*).

Djursholm

I Djursholm ingår skolorna Vasaskolan och Ekebyskolan. På Vasaskolan bedrivs även resursklasser, som nyttjar del av skolan samt att det finns ett våningsplan som är strategiskt tomställt. Djursholm har en i jämförelse med övriga områden, hög andel av elever i fristående skolor

Tabell 20. Klassorganisationen i Djursholms skolor (*Edlevo verksamhetssystem*).

23/24	Vasaskolan	Ekebyskolan	Antal totalt Djursholm	Antal klasser Djursholm
F-klass	20	26	46	2
	20	26		
Åk1	18	25	43	2
	18	25		
Åk2	0	50	50	2
		25		
		25		
Åk3	28	25	53	2
	28	25		
Åk4	40	44	84	4
	19	22		
	21	22		
Åk5	37	50	87	4
	20	25		
	17	25		
Åk6	57	49	106	4
Totalt	200	269		
F-3	66	126	192	8
Åk 4-6	134	143	277	12
Möjliga klassrum	18 el 14 el 10	12	22 till 28	20

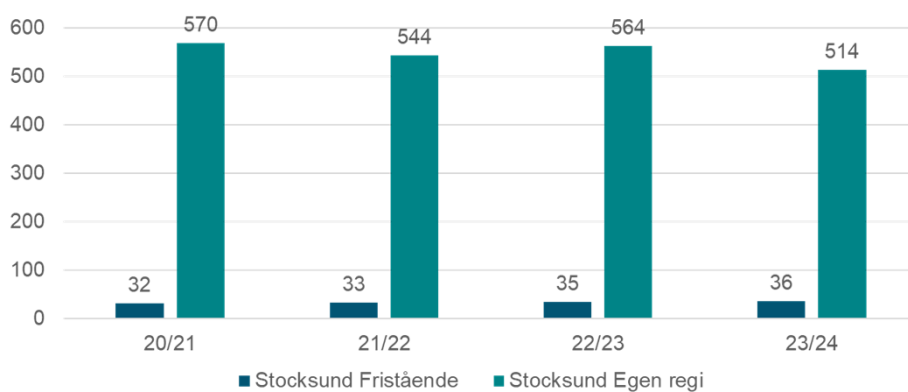
Figur 12. Fördelning mellan kommunala och fristående skolor för elever som är folkbokförda i Djursholm (*Edlevo verksamhetssystem*).

Stocksund

Stocksund består av Stocksunds- och Långängsskolan. I Stocksund nyttjas paviljonger vars bygglov går ut 2027. Utbildningsnämnden godkände i januari 2024, (UN2024-01-30, §5) en reviderad behovsanalys för skollokaler i Stocksund. Konkret avses här den framtida renoveringen av Stocksundsskolan för att ersätta paviljongerna med permanenta lokaler. I paviljongerna finns både klassrum och specialsalar. Skolan planeras att renoveras och samtidigt ska kapaciteten i klassrummen säkerställas så att det finns tillräckligt med utrymme att bedriva ändamålsenlig undervisning.

Tabell 21. Klassorganisationen i Stocksunds skolor (*Edlevo verksamhetssystem*).

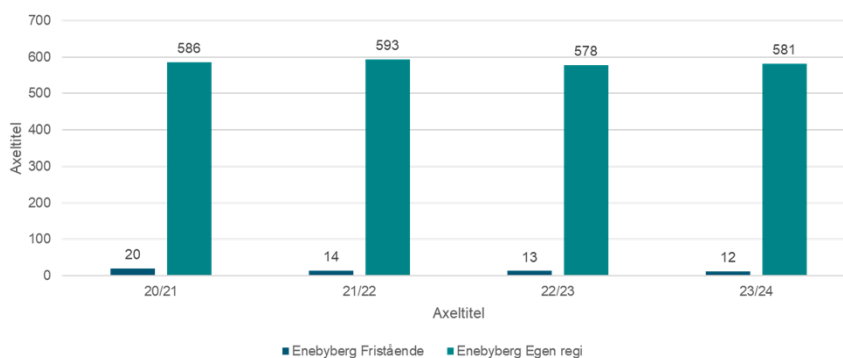
23/24	Stocksund	Långgång	Antal totalt Stocksund	Antal klasser Stocksund
F-klass	34	41	75	4
	17	21		
	17	20		
Åk1	48	44	92	4
	23	23		
	25	21		
Åk2	41	34	75	4
	22	16		
	19	18		
Åk3	46	50	96	4
	24	25		
	22	25		
Åk4	93		93	4
	25	23		
	23	22		
Åk5	94		94	4
	22	23		
	24	25		
Åk6	88		88	4
Totalt	444	169		
F-3	169	169	338	16
Åk 4-6	275	0	275	12
Summering			613	28
Möjliga klassrum				28

Figur 13. Fördelning mellan kommunala och fristående skolor för elever som är folkbokförda i Stocksund (*Edlevo verksamhetssystem*).

Enebyberg

I Enebyberg planeras en ombyggnad som medför en kapacitet på 700 skolplatser.

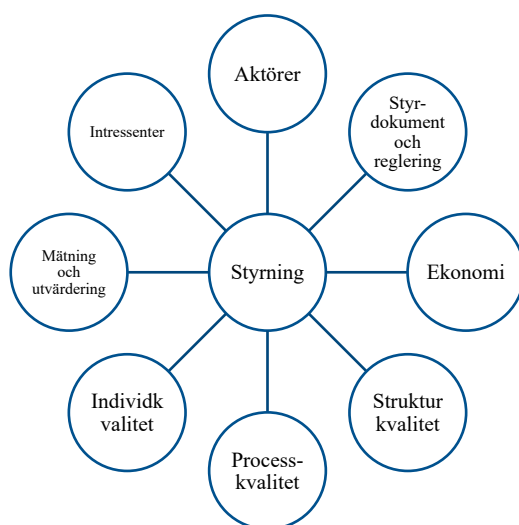

Figur 14. Fördelning mellan kommunala och fristående skolor för elever som är folkbokförda i Enebyberg (*Edlevo verksamhetssystem*).

Analys

Förutsättningar för analys

En grundläggande insikt som bör prägla varje analysmoment inom utbildningsverksamhet är den komplexitet som påverkar dess styrning. Med ambitionen att synliggöra denna komplexitet har utredningen ringat in ett antal faktorer där vissa, utifrån uppdragets direktiv, befunnits mer relevanta än andra. Det är med erfarenhet av denna komplexitet samt fakta utifrån kontexten som utredningens analysarbete genomförts. Det är därmed viktigt att, på ett tidigt stadium, konstatera att det inte finns ett förhärskande perspektiv som kan sägas utgöra lösningen på de utmaningar som finns, utan snarare är det en kombination av olika perspektiv som krävs för att lyckas på bästa möjliga sätt och samtidigt i högsta möjliga grad undvika risker. Genom att särskilt lyfta dimensionerna ekonomi, kapacitet och kvalitet är det utredningens förhoppning att delar av komplexiteten ändå tydliggjorts, och kommande prioriteringar därmed underlättas. Samtidigt är det viktigt att förstå att det finns andra logiker att ta hänsyn till, i synnerhet i dialogen kring analysen. Dessa logiker bygger både på fakta och känslomässiga upplevelser, och båda äger sin rätt och förståelse i sammanhanget. Båda har också en påverkan på styrning av utbildning, eftersom det är en fråga som är viktig och engagerar. Nedan visualiseras de faktorer som kan tänkas påverka styrningen.

Utredningens mer övergripande bedömning av analysarbetet är att det finns ett behov av fortsatt gemensamt utvecklingsarbete av samordning mellan skolenheter, styrning och ledning samt resursfördelning, oavsett vilket scenario som Danderyds kommun väljer att gå vidare med. I utvecklingsarbetet är det centralt att utgå från en systematisk analys för att kunna utgå från gemensamma uppfattningar av nuläget och dess påverkan på kommande förutsättningar.

I nulägesanalysen är det viktigt att adressera ett antal mer detaljerade faktorer, såsom ökande behov av resursklasser/-skola samt anpassad skola

samt var de bör vara placerade geografiskt. En annan faktor som är med är evakueringsbehov, vid såväl planerade som oplanerade renoveringsbehov. De löpande underhållen är ofta mer enkla att förutse än de behov som uppstår på grund av mer plötsliga brister i byggnader (till exempel haveri eller mögelangrepp). Dessa är faktorer som ställer krav på en fungerande lokalförsörjningsprocess med tydliga direktiv och kravställningar på verksamheten. Lokaler behöver nyttjas resurseffektivt men samtidigt medge en viss flexibilitet över tid, vilket utredningen menar borde vara en mer gemensam angelägenhet, både inom och mellan förvaltningar, i Danderyds kommun. Utredningen kan konstatera att det finns goda ambitioner, men samtidigt uppstår underskott som skulle kunna undvikas med ytterligare gemensamma ansträngningar.

Utredningspunkterna utvärderas enligt tre olika perspektiv, kapacitet, kvalitet och ekonomi och analysen av varje utredningspunkt redovisas med koppling till respektive scenarion nedan.

Ekonomisk analys

Utredningspunkt

- Hur kommer det ekonomiska underskottet att utvecklas de närmaste åren om inga åtgärder vidtas? Hur skulle ett resursfördelningssystem se ut som kompenserar små skolor så att de kan klara av sin budget.

Samlad bedömning:

Utbildningsverksamheten har haft underskott på egenregin under de senaste åren. Det innebär att organisationen kontinuerligt arbetat med åtgärder för att anpassa organisationen utifrån de ekonomiska förutsättningarna. De ekonomiska förutsättningarna påverkas av volymernas utveckling, vilket tidigare beskrivits.

Den årliga ökningen av skolpengen har kompenserat för inflationen, men har samtidigt mötts av en minskad volym som medför att intäkterna minskat. Det innebär att en större del av skolpengen har allokerats för att täcka de fasta kostnaderna. Anpassningar sker kontinuerligt. För att fortsatt komma till rätta med underskottet ser utredningen att kulturen med gemensam organisation för styrning och ledning, samordning och kontinuerlig revidering och justering av resursfördelningsmodellen bör förstärkas.

Om inga åtgärder vidtas finns risk att underskott fortsätter inom skolorna, alternativt att anpassningar görs som kan få kvalitetspåverkan.

Utredningen ser möjlighet att implementera modeller för strukturersättning utifrån enheternas förutsättningar. Att införa en strukturersättning som via indexvariabler kan väga in olika variabler såsom delningstal och skolstorlek och därmed omfördela resurser till dessa enheter. Intentionen med den typen

av strukturersättning är att säkerställa att samtliga skolor får likvärdiga förutsättningar driva skola av hög kvalitet.

Resursfördelningsmodell mellan KF och skolverksamhet

Utredningen konstaterar att lokalhyran har krävt en större del av den totala resursen årligen. I dagens modell räknas skolpengen upp årligen, med en procentuell uppräkningsmodell för att ta hänsyn till det ekonomiska läget, kostnadsökningar i form av inflation och löneöversyner samt eventuella förändringar i uppdrag. Uppräkningen sker genom att skolpengen räknas upp. Den nya skolpengen relateras därefter till volymen enligt befolkningsprognos. Konsekvensen av denna uppräkningsmodell blir att det vid större minskningar i volymer ökar de fasta kostnadernas andel mer påtagligt. Det medför att de fasta kostnaderna tar en större del av skolpengen i anspråk. Det innebär att verksamhetspengen, (skolpeng exklusive lokaler) påverkas, och därmed driver ett anpassningsarbete både för att finansiera minskat antal elever i klasserna och för att finansiera lokalerna.

Utredningen ser gärna en fördjupning med intentionen att öka transparensen i hur resurserna fördelas och dess effekter på olika kostnader. Genom att visualisera effekterna ökar möjligheten till en samstämmig bild av resurserna. Det ska vara tydligt vilka beräkningsgrunder och fördelningsprinciper som råder, och vilka konsekvenser förändrade förutsättningar får. Det primära syftet ska vara att säkerställa resurser för undervisning. I det fortsatta arbetet finns det olika tillvägagångssätt att arbeta fram modeller som visualiserar förändringarna över tid för att ge en överskådlig bild både hur resurserna fördelas, nyttjas och de fasta kostnadernas effekter. Arbetet bör göras årligen gemensamt med ekonomifunktion och verksamheten.

Det finns olika modeller som kan användas för att öka transparens och visualiseringen av hur resurserna fördelas. Nedan exemplifieras det med hur en förändring avseende lokalkostnader kan hanteras där skolpeng och lokalkostnader separeras i resursfördelningsmodellen som ett led i att öka transparensen i hur resurserna fördelas. Modellerna kan utformas på sätt. Oavsett modell krävs ett arbete med anpassning utifrån volymer samt lokalernas omfattning över tid, för att säkerställa ett effektivt lokalnyttjande. Genom att arbeta med visualiseringen och att kunna visa olika kostnadsområdes utveckling kan ytterligare underlag etableras inför framtida beslut om resursfördelningsmodell. Oavsett modell krävs ett kontinuerligt arbete för att undvika att modellen blir kostnadsdrivande. Målsättningen med denna typ av modeller, som vi ger exempel på nedan, är att öka visualiseringen samt skapa underlag för att kunna besluta på underlag där konsekvensen för verksamhetspengarna framgår.

Modellerna kan utformas olika för olika kommuner utifrån respektive kommuns förutsättningar. Att använda sig av liknande modeller är fullt förenligt med gällande lagstiftning om bidrag på lika villkor för fristående skolor.

Volymresurs * antal elever	<ul style="list-style-type: none"> • Volymresurs exklusive lokaler. Innebär att resursen räknas upp årligen utifrån förändring i inflation, löneöversyner etc. Påverkas inte av förändringar i lokalkostnader. • Ges för både fristående och kommunal verksamhet. • Påverkar inte kostnadsnivåerna.
Anslag för lokalhyra	<ul style="list-style-type: none"> • Fast anslag för de lokalhyror som finns för den kommunala verksamheten. Förändring i lokalbestånd eller hyresförändringar görs inom ramen för lokalförsörjningsprocessen. • Fristående verksamheter kompenseras med genomsnittskostnad för lokalhyra.
2024	2025
Volymresurs * antal elever 2024 oavsett huvudman	Volymresurs med uppräknig * antal elever 2025 oavsett huvudman
Anslag för lokalhyra	Anslag för lokalhyra

Fördelning av lokaler inom förvaltning

Inom förvaltningen har man inför 2024 infört en modell med gemensam finansiering av lokalhyrorna, vilket ligger helt i linje med utredningens förslag. Det innebär att samtliga enheter får en skolpeng exklusive lokaler och därmed ges lika förutsättningar ur ett ekonomiskt perspektiv i form av kr/elev. Detta är en modell som används i merparten Sveriges kommuner.

Den lösning som nyttjas från 2024 inom förvaltning mildrar effekterna av lokalkostnaderna mellan enheter. Vid en jämförelse av Vasaskolan har verksamhetspengen (skolpeng exklusive lokaler) minskat med 4160 kr/elev, genom att lokalkostnaden tidigare fördelats och finansierats med skolpeng, i samband med att antalet elever minskat. Förändringen av fördelningen av lokaler inom förvaltningen påverkar enheterna olika.

Kostnadsutveckling över tid

I utredningen har flera olika analyser gjorts avseende kostnadsutvecklingen de senaste åren. Tidigare i rapporten lyfts skolpengen fram som en viktig parameter som anger själva pengarna som det är tänkt att kosta.

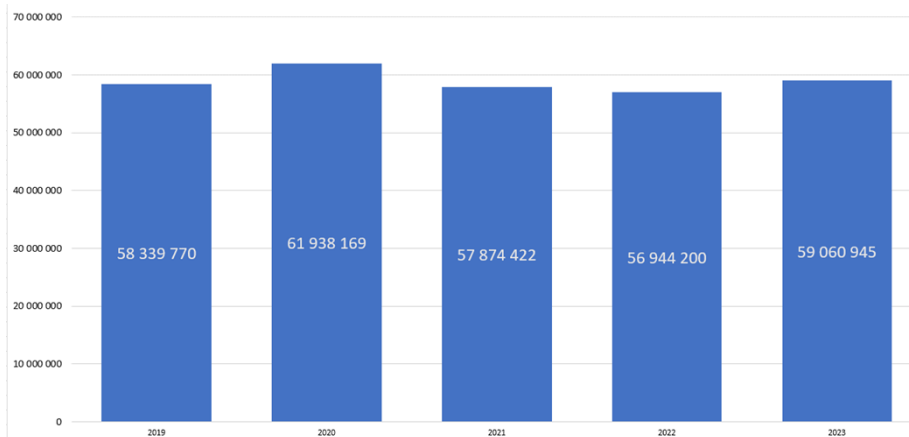
Tabell 22 a-b. Utfallskostnaden per elev för grundskolan 2019-2023 per skolenhet exklusive lokalkostnad (a) samt inklusive fritidshem (b).

Nettokostnad per enhet, eod lokaler, grundskola	Kyrkskolan	Balderskolan	Kävingskolan	Vasskolan	Elabyskolan	Stocksunds-skolan	Långingsskolan	Enabybergs skola
2019	63 526	58 570	73 468	102 394	74 570	68 343	54 592	64 567
2020	59 973	55 968	77 180	90 360	63 864	65 559	60 325	64 148
2021	57 475	70 948	87 991	99 445	71 628	68 614	65 775	66 384
2022	68 901	69 586	79 251	91 861	69 093	72 307	70 272	69 857
2023	73 757	58 774	75 458	87 967	69 999	75 954	74 935	73 031

Nettokostnad per enhet, eod lokaler, grundskola och fritidshem	Kyrkskolan	Balderskolan	Kävingskolan	Vasskolan	Elabyskolan	Stocksunds-skolan	Långingsskolan	Enabybergs skola
2019	73 233	78 570	92 348	101 782	85 489	80 083	76 939	76 308
2020	70 617	82 201	96 115	98 071	76 361	78 848	86 141	79 429
2021	67 156	96 579	106 909	107 049	83 171	78 338	90 208	82 563
2022	82 512	95 320	97 161	98 795	81 832	82 124	88 498	87 042
2023	89 275	89 154	94 036	97 037	85 986	84 437	92 411	89 765

Kostnaden baseras på den ekonomiska redovisningen. Utfallskostnaden påverkas av bland annat elevantalet, och hur väl anpassning av organisationen har kunnat göras i förhållande till elevantalet. Ett minskat elevantal, utan minskning av klassantalet ger en högre kostnad per elev. I underlaget ingår kostnader fördelat de olika kostnadskategorierna.

I nedanstående figur anges kostnaden för lokaler, grundskola F-6 och fritidshem och dess utveckling över tid. Den totala kostnaden har ökat de senaste åren, samtidigt som antalet elever har minskat, vilket får en ökad kostnad per elev som följd. Det innebär även att bidraget till fristående skolor ökar, då bidraget baseras på det budgeterade genomsnittet för kommunen. Den gemensamma finansieringen avseende lokaler som införts inför 2024, avser att ge lika förutsättningar mellan enheterna avseende lokaler.

Figur 15. Nettokostnad för lokaler för grundskolan i Danderyds kommun över tid (Kolada).

Scenario årskursdifferentiering:

Utredningspunkt

- Införa årskursdifferentiering i Djursholm, Stocksund och Västra Danderyd.

Samlad bedömning:

En av utredningspunkterna avser att organisera skolorna utifrån stadier. Det grundläggande antagandet är att skapa bättre förutsättningar för kvalitet

genom att varje skola bedriver verksamhet inom ett stadium vilket därmed ökar antalet klasser, elever och kollegor inom respektive stadium.

Åtgärd	Kapacitet	Ekonomi	Kvalitet	Risk	Rekommendation
Årskursdifferentiering för skolorna i Djursholm, Stocksund samt Västra Danderyd	Åtgärden adresserar inte kapaciteten,	Kan öka förutsättningarna för att samordna klassorganisationen, och därmed förbättra förutsättningar för driftsekonomi. Potential att samordna över tid upp till 5-7 klasser, vilket innebär ett minskat resursbehov motsvarande 7-10 mnr/år	Kan ur personalperspektiv öka förutsättningar till kollegor på motsvarande årskurser. Finns inga belägg avseende påverkan på kvalitet för eleverna, att ha skolbyte. Ur vårdnadshavarperspektiv kan det påverka negativt genom fler enheter.	Hög risk för att det kan påverka flöden av elever negativt till de kommunala skolorna och ökar planeringsosäkerheten.	Utredningen rekommenderar inte att genomföra åtgärden som en generell rekommendation.
Samlad bedömning: Utredningens samlade bedömning är att inte genomföra åtgärden. Den ekonomiska potentialen förutsätter att samtliga elever följer det tänkta flödet, för att kunna effektuera den ekonomiska effekten. Grunden för de ekonomiska effekterna är samordning av skolval, vilket kan uppnås genom andra åtgärder.					

Utredningens samlade bedömning är att denna åtgärd har mycket begränsad påverkan på att lösa problembilden. Det finns inget stöd i forskning som anger att stadieuppdelningen leder till bättre förutsättningar för att driva skolor av god kvalitet – utan snarare tvärtom. I John Hatties storskaliga internationella studie av påverkansfaktorer hade skolbyte den största negativa effekten på elevers lärande (Hattie, 2009). Det finns ytterligare, mer aktuella studier, som pekar på samma slutsatser, dock inte i en svensk kontext (Schwartz et al., 2017, Cordes et al., 2019). Skolornas organisering behöver ses ur ett helhetsperspektiv för att främja likvärdighet, inte lika för alla, för samtliga elever i kommunen. Samtidigt bör förvaltningens resursfördelningsmodell utformas för att styra och stödja förutsättningarna för likvärdighet. Det innebär att organiseringen kan variera över tid, utifrån synkronisering med barn- och elevantal i förhållande till kapacitet. Utredningen rekommenderar inte årskursdifferentiering som en generell lösning.

Det finns idag en årskursdifferentiering genom att Balderssskolan och Långgångsskolan som är F-3 skolor. Balderssskolans elever går till största delen vidare till Kyrkskolan i årskurs 4 medan Långgångsskolan går till Stocksundsskolan. Utredningen ser i ett kortare perspektiv ingen anledning att förändra denna uppdelning. Utredningen rekommenderar däremot inte en årskursdifferentiering som en generell lösning och ser inte, precis som nämnts ovan, att det är en adekvat lösning för den aktuella problembilden.

I utredningen har analyser av Djursholm, Västra Danderyd och Stocksund genomförts.

Analyserna baseras på en teoretisk modell som förutsätter att samtliga elever följer det tänkta flödet. I praktiken innebär dessa förändringar en risk, som bland annat medför ett ökat utflöde av elever till andra aktörer, eller skolor, vilket gör att effekterna till viss del uteblir. Vid förändring av årskurserna bör även hänsyn tas till anpassad skola och resursklassernas framtida placering för att placeras i anslutning till motsvarande åldersgrupp.

Ur ett ekonomiskt perspektiv, ger lösningen något ökade möjligheter att ha en högre fyllnadsgrad, teoretiskt, vilket för med sig bättre förutsättningar för driftsekonomin, då en kostnadsdrivande faktor är klassorganisationen.

Tabell 23 a-c. Klassorganisation och -storlekar för respektive område i Danderyd (*Edlevo verksamhetssystem*).

23/24	Antal elever			Antal klasser idag		
	Vasaskolan	Ekebyskolan	Summa antal elever	Vasaskolan	Ekebyskolan	Summa antal klasser
F-klass	20	26	46	1	1	2
Åk1	18	25	43	1	1	2
Åk2	0	50	50	0	2	2
Åk3	28	25	53	1	1	2
Åk4	40	44	84	2	2	4
Åk5	37	50	87	2	2	4
Åk6	57	49	106	2	2	4
Totalt	200	269	469	9	11	20
Summa F-3	66	126	192	3	5	8
Summa 4-6	134	143	277	6	6	12
Kapacitet (max)	450	300	750			
Kapacitet Klass (max)	18	12				30
Hyra (tkr)	8 125	4 795				

* inkl tomställda lokaler Bullerbyn och klassrum som används för resursklasserna. (ej Vendesstigen)

23/24	Antal elever			Antal klasser idag		
	Stocksund	Långgång	Summa antal elever	Stocksund	Långgång	Summa antal klasser
F-klass	34	41	75	2	2	4
Åk1	48	44	92	2	2	4
Åk2	41	34	75	2	2	4
Åk3	46	50	96	2	2	4
Åk4	93		93	4		4
Åk5	94		94	4		4
Åk6	88		88	4		4
Totalt	444	169	613	20	8	28
Summa F-3	169	169	338	8	8	16
Summa 4-6	275	0	275	12	0	12
Kapacitet (max)	450	300	750			
Kapacitet Klass (max)	20	8				28
Hyra (tkr)	9 513	4 673				

23/24	Antal elever				Antal klasser idag			
	Kevinge	Kyrkskolan	Balder	Summa antal elever	Kevinge	Kyrkskolan	Balder	Summa antal klasser
F-klass	21	25	51	97	1	1	2	4
Åk1	28	27	52	107	1	1	2	4
Åk2	25	48	33	106	1	2	2	5
Åk3	25	48	50	123	1	2	2	5
Åk4	22	74		96	1	3		4
Åk5	24	72		96	1	3		4
Åk6	41	71		112	2	3		5
Totalt	186	365	186	737	8	15	8	31
Summa F-3	99	148	186	433	4	6	8	18
Summa 4-6	87	217	0	304	4	9	0	13
Kapacitet (max)	250	400	200	650				
Kapacitet Klass (max)	10	16	8					26
Hyra (tkr)	5 972	6 458	3 744					

* ejkl anpassad skola, både kapacitet och hyra

Inom Djursholm skulle en årskursdifferentiering kunna påverka antalet klasser genom möjlighet till en högre fyllnadsgrad inom årskurserna 4-6. Det skulle motsvara 3-4 klasser per årskurs på F-6. För Västra Danderyd respektive skulle årskursdifferentieringen inte innebära en tydlig förändring av antalet klasser.

Kapacitet

Vid samordning av stadier på olika skolor, påverkas kapaciteten genom att det ger möjligheten till större klasser i samma ålder, genom att fler tillhör skolans område. Det förutsätter dock att samtliga elever följer med vid en sådan justering. Vad gäller kapaciteten så medför det att det blir fler klassrum som inte behöver nyttjas för skolverksamhet. Den nuvarande överkapaciteten skulle därmed öka, med begränsade möjligheter att avyttra lokaler.

Kapaciteten går att belysa på flera olika sätt för de olika skolenheterna vid ett införande av årskursdifferentieringen, eller stadieindelade skolor. Den befintliga kapaciteten ger snarare ett ökat antal av befintliga skolor vid införande av en stadieindelning jämfört med nuvarande klassantal. Som lösning på ett kapacitetsbekymmer riskerar årskursdifferentiering att ha låg, eller till och med omvänd effekt.

Ekonomi

Ur ett ekonomiskt perspektiv kan man se det på flera sätt. Driftsekonomiskt ger det bättre förutsättningar när du har fler klasser inom samma åldersgrupp. Det ger ökade möjligheter att kombinera tjänster samt skapa attraktivitet i tjänsterna genom fylld sysselsättningsgrad på en och samma skolenhet.

Förutsättningarna för en ökad fyllnadsgrad finns och ger en positiv påverkan på driftsekonomin, under förutsättning att elevantalet finns kvar.

De lokalmässiga förändringarna uteblir, och det blir en större överkapacitet, vilket skulle ge samma lokalkostnad per elev, under förutsättning att principen om gemensam finansiering av lokaler fortsatt gäller. Det skulle också innebära ett stort ingrepp i dagens organisering i delområden och skolor, där förändringen inte bedöms vara värd att göra utifrån förväntade effekter.

Under förutsättning att eleverna följer det teoretiska flödet skulle det vara möjligt att minska det totala antalet klasser genom en effektivare klassorganisering och skulle innebära ett minskat resursbehov motsvarande 2–5 klasser vilket teoretiskt motsvarar 2,8–7 mnkr som är möjliga för att nyttja för kvalitetsstärkande åtgärder. Åtgärden baseras på dels årskursdifferentiering och en gemensam samordning av skolvalen. Teoretiskt renodlad effekt av en årskursdifferentiering motsvarar 2 klasser, dvs 2,8 mnkr/år.

Årskursdifferentieringen medför ingen ytterligare omedelbar minskning av lokalhyror mer än fortsatt tomställda lokaler på Vasaskolan att använda vid eventuell evakuering.

Kvalitet

Forskning stödjer inte att stadiindelningen har en positiv påverkan på elevernas måluppfyllelse, snarare tvärtom. Den upplevda kvaliteten hos vårdnadshavare riskerar att påverkas negativt vid byte av skolor samt hämtning och lämning på flera skolenheter, för att nämna några konkreta exempel. Det finns enheter idag, som har årskursdifferentiering, med hög kvalitet och utredningen ser ingen anledning att förändra dessa enheter.

Scenario avveckla skolenheter:

Utredningspunkter:

- Nedläggning av en eller flera skolor. Lokalhyrorna kartlagda med en djupare analys av effekterna på skolorganisationen behöver göras för att få en fullständig bild av ekonomiska konsekvenser.
- Lägga ner en eller flera skolor och flytta eleverna till andra skolor.
- Stoppa intag och fasa ut en eller två skolor.

Samlad bedömning

Tre av utredningspunkterna avser att se över förutsättningarna att avveckla en skolenhet samt se effekterna på organisationen. Att avveckla skolenheter i sin helhet har ett riskmoment som är svårt att förutse effekterna av. Det går att omorganisera skolor utifrån en matematisk beräkning om en teoretisk effekt, men den är inte garanterad att den kommer att infrias. Det grundläggande antagandet är att genom att minska antalet skolbyggnader, ska fler resurser kunna allokeras till verksamheten.

Utredningspunkt	Kapacitet	Ekonomi	Kvalitet	Risk	Rekommendation
Aveckling av skolor på kort sikt	Vid en avveckling av en eller flera skolenhet påverkas den kommunala kapaciteten, vilket innebär att antalet skolplatser minskar.	Med färre skolenheter kan förutsättningarna öka för att samordna klassorganisationen, och därmed förbättra förutsättningar för driftsekonomi, genom att eleverna fördelas på färre skolenheter.	Med färre och större skolenheter allokeras fler resurser till färre skolor, vilket kan påverka förutsättningarna för kvalitet. Det finns dock inget tydligt samband att större enheter ger bättre kvalitet, men resursallokeringen ger ökade förutsättningar.	Det finns en hög risk med utredningspunkten att eleverna inte följer de tänkta flödena, utan väljer andra aktörer. Det skulle då medföra att de teoretiska ekonomiska effekterna uteblir för den kommunala skolverksamheten, samtidigt som resurser som fördelas till andra aktörer ökar.	Utredningen rekommenderar inte att genomföra åtgärder som innebär avveckling av skolenheter i dagsläget.
Aveckling av skolor på lång sikt	Åtgärden adresserar därmed problemet med plats till fler elever än vad som finns.	Potential att samordna över tid upp till 5-7 klasser, vilket innebär ett minskat resursbehov motsvarande 7-10 mnkr/år		Alternativet förutsätter att elevernas fördelas till samtliga skolor.	
Stoppa intag och fasa ut en eller två skolor		Vid avyttring av lokal innebär en potential på 3,6-4,7 mnkr för en skola motsvarande 200 elever			
Samlad bedömning: Utredningens samlade bedömning är att inte genomföra åtgärden i dagsläget. Om eventuellt fortsätter att minska på grund av minskat befolkningsunderlag kan frågan aktualiseras igen. Den ekonomiska effekten ser utredningen som sannolik att den inte infaller på grund hög risknivå. För att uppnå ekonomisk potential krävs att eleverna följer det tänkta flödet, samt att en lokalhyra kan avvecklas från kommunen. Grunden för de ekonomiska effekterna är samordning av skolval, vilket kan uppnås genom andra åtgärder.					

Det grundläggande antagandet är att det skapas bättre förutsättningar för kvalitet när antalet skolor minskar, då elevantalet ökar på kvarvarande skolor. Varje skola får större möjligheter att allokera resurser för att öka kvaliteten, givet att de utökade intäkterna kan användas till undervisning och inte utökning av lokaler. Klassorganisationen blir därmed mer resurseffektiv. Att driva arbetet med att ha en effektiv klassorganisation är nödvändigt och meningsfullt oavsett om en skolenhet kan avvecklas eller ej.

Utredningens samlade bedömning är att skolavveckling har en mycket begränsad möjlighet att lösa problembilden. Utredningen rekommenderar inte denna lösning utifrån de volymer, kapaciteter samt behov som finns idag. Vid en fortsatt minskning av elever, kan det bli aktuellt framöver att genomföra en uppdaterad bedömning. Det innebär att befolkningsprognosen årligen behöver följas och analyseras noga för att undvika risken att man initierar förändringar i för snabb takt och som inte adresserar problemet.

Vid avveckling av en enhet krävs en omfördelning av dessa elever till andra skolenheter för att uppnå effekten av att kunna minska med en skolbyggnad. Det förutsätter att flödena av elever följer den teoretiska modellen, för att kunna åstadkomma effektiva volymer som positivt påverkar de ekonomiska förutsättningarna.

Tabell 24. Antalet klasser i nuvarande organisation läsåret 2023/2024 (*Edlevo verksamhetssystem*).

	Antal elever					Antal klasser idag				
	Västra Danderyd	Djursholm	Stocksund	Enebyberg	Summa antal elever	Västra Danderyd	Djursholm	Stocksund	Enebyberg	Summa antal klasser
23/24										
F-klass	97	46	75	86	304	4	2	4	4	14
Ak1	107	43	92	83	325	4	2	4	4	14
Ak2	106	50	75	92	323	5	2	4	4	15
Ak3	123	53	96	101	373	5	2	4	4	15
Ak4	96	84	93	88	361	4	4	4	4	16
Ak5	96	87	94	84	361	4	4	4	4	16
Ak6	112	106	88	86	392	5	4	4	4	17
Totalt	737	469	613	620	2 439	31	20	28	28	107
Summa F-3	433	192	338	362	963	18	8	16	16	42
Summa 4-6	304	277	275	258	856	13	12	12	12	37
Kapacitet (max)	250	400	200	200	650					
Kapacitet Klass (max)	26	30	28	28						112
Hyra (tkr)	16 174	12 920	14 186	12 811	56 091					

*Hyra exkl anpassad skola och strategiskt tomställd lokal.

** inkl resursverksamhet

Vid avveckling av en skolenhet uppstår en risk att flöden förändras, vilket medför att de ekonomiska effekterna avseende organisering inte blir realiserbara.

Vid avveckling av en skolenhet motsvarande 200 elever, skulle det innebära en minskad kostnad för hyror avseende 3,6-4,7 mnkr, beroende på vilken enhet som avvecklas. Det skulle innebära en minskad genomsnittskostnad per elev motsvarande 1930 kr/elev och år. Denna kostnadsminskning får även effekt på bidrag till fristående verksamheter.

Oavsett avveckling eller ej, ser utredningen en potential att kunna arbeta med aktiv samordning av skolvalet, vilket ger förutsättningar till en högre fyllnadsgrad avseende klassorganiseringen. I nedanstående tabell visualiserar utredningen ett helhetsperspektiv av effekterna om det skulle vara 25 elever per klass, jämfört med dagens klassorganisation (tabell 24). Det uppstår en möjlig effektivisering motsvarande 5-7 klasser, vilket sänker resursbehovet med ca 1,4 mnkr/klass. Det påverkar skolornas ekonomi över tid. Potentialen är försiktigt beräknad, utifrån att antalet elever kan vara mer än 25, vilket ökar effekten.

Tabell 25. Övergripande simulering av en klassorganisation med 25 elever per klass (Utredningens beräkningar).

					EkdEnebyberg			
23/24	Antal elever idag	Antal klasser idag	Antal klasser vid 25 elever/klass	Bedömning	Antal elever idag	Antal klasser idag	Antal klasser vid 25 elever/klass	Bedömning
F-klass	304	14	12,2	1	218	10	8,7	1
Åk1	325	14	13,0	1	242	10	9,7	0
Åk2	323	15	12,9	2	231	11	9,2	1
Åk3	373	15	14,9	0	272	11	10,9	0
Åk4	361	16	14,4	1	273	12	10,9	1
Åk5	361	16	14,4	1	277	12	11,1	1
Åk6	392	17	15,7	1	306	13	12,2	1
Totalt	2 439	107		7	1 819	79		5
Summa F-3	1 325	58	54 -	4	963	42		
Summa 4-6	1 114	49	46 -	3	856	37		

Kapacitet

Utredningen har sett över de olika matematiska möjligheterna baserat både på helhet och delområden.

För Stocksund och Långängskolan finns det genom den planerade renoveringen möjligheter att se över framtida klassorganisationen, för att i samband med renoveringen säkerställa en viss volym. Åldersgrupperna är mellan 75–96 elever vilket över tid bör adresseras i renoveringsplaneringen. 75–96 elever kan i normalfallet sägas vara underlag till tre klasser (paralleller) per årskurs. Det finns idag totalt 28 klasser, och det finns 28 klassrum.

För Djursholm talar en matematisk beräkning för att slå samman Ekeby och Vasaskolan till en gemensam skolenhet, såsom tidigare föreslagits i processen. Det finns idag en total kapacitet av 30 klassrum, inklusive tomställda lokaler samt lokaler som nyttjas av Resursklasser. Med en omstrukturering är det teoretiskt genomförbart att nyttja Vasaskolan som skolenhet för båda dessa skolor. Det skulle medföra att resursklasser behöver lokalmässigt finnas på annan skolenhet, vilket inte är en av utredningens rekommendationer, men en konsekvens av förändrat nyttjande. Det skulle i så fall frigöra en lokal på Ekebyskolan att nyttja för annan verksamhet.

I Västra Danderyd finns det idag tre enheter med en total teoretisk kapacitet på 38 klassrum, och det finns idag 30 klasser. Vid en matematisk beräkning är det teoretiskt möjligt att över tid avveckla en skola och integrera denna verksamhet i övriga skolor. Utifrån den kapacitet som finns på de övriga två skolorna är inte fördelningen optimal för att kunna driva F-6, utan skulle sannolikt innebära en årskursdifferentiering, med stadieindelning mellan skolorna. Det skulle i så fall kunna möjliggöra en minskning av en skolenhet, som kan användas för annan verksamhet, samtidigt som fördelarna med en årskursdifferentiering inte entydigt pekar på att en sådan lösning är att föredra.

Den andra punkten är att avveckla en till två skolenheter och att eleverna fördelas till olika skolområden. Ur ett helhetsperspektiv skulle det vara

möjligt att avveckla två mindre skolor, under förutsättning att eleverna kan fördelas till olika skolenheter inom Danderyd. Det är en process som för med sig behovet av en översyn och eventuell revidering av de områdesgränser som finns idag, samt att implementeringen av en sådan förändring kommer med stor sannolikhet att föra med sig en hel del intressekonflikter kring olika vägval. Effekten ur ett ekonomiskt perspektiv blir motsvarande första punkten.

Den tredje punkten avseende fasa ut skolor är en implementeringsstrategi som först kräver ett beslut om vilka skolor som ska fasas ut. Utfasning av verksamhet blir i flera beräkningar dyrare under de år som utfasning pågår, samtidigt som det skapar en längre tidshorisont innan kapaciteten frigörs.

Utredningen ser fler risker än möjligheter i att genomföra dessa förändringar och rekommenderar inte avveckling av skolenheter.

Ekonomi

Ur ett ekonomiskt perspektiv får detta förslag en effekt på lokalkostnaderna på förvaltningsnivå. Ur ett kommunperspektiv kommer det att innebära att skolenheter tomställs, där vidare beslut om framtida hantering kommer krävas. Stocksund påverkas även genom omfattning på den renovering som planeras. Renoveringen som planeras på Stocksundsskolan avser en totalrenovering för att ersätta de paviljonger som finns idag samt omfattande renovering på övriga byggnader inklusive kök.

Vid exempelvis avveckling av Ekebyskolan och Baldersskolan skulle det hyresmässigt för förvaltningen innebära 8 mnkr i minskad hyra per år. Det förutsätter för kommunperspektivet att det finns en potential att använda lokalerna för annat ändamål.

Ur ett driftsekonomiskt perspektiv är större skolenheter att föredra, med högre fyllnadsgrad i klasserna. Vid avveckling av skolenheter ingår ett riskmoment att elever väljer andra skolenheter, vilket medför att flödena inte följer det tänkta flödet. Med fyllda grupper får varje skola större förutsättningar att driva skola med hög kvalitet. Om inte eleverna följer med, ökar sannolikt bidraget till fristående skolor eller köp av andra kommuner genom att elever väljer annan lösning. Det innebär att den ekonomiska effekten är svår att ange korrekt.

Genom att avveckla två enheter minskar hyreskostnaden med ca 8 mnkr årligen. En minskad hyra innebär en lägre kommunal genomsnittskostnad per elev, som är grunden för bidrag till fristående skolor. Det innebär en minskning av bidraget till fristående skolor motsvarande 3400 kr/elev och år.

En utfasning av skolor, genom att begränsa intagningen, medför att de ekonomiska effekterna genom att avveckla en lokal skjuts fram. Under implementeringen medför det därmed en högre kostnadsnivå, genom att den utfasande enheten kommer driva en verksamhet med ogynnsamma delningstal över 3-6 år beroende på vilken skolenhet det avser. Utfasning

som metod kräver en lång tidshorisont för att kunna räkna hem de ekonomiska effekterna.

Kvalitet

Ur ett kvalitetsperspektiv är större skolenheter att föredra, genom att volymen totalt bidrar till att fler resurser allokeras till samma skola. Det ger rektor större möjlighet att öka förutsättningarna för att skapa kvalitet samt ett mer flexibelt nyttjande av resurser, med exempelvis personal som kan möta elevers stödbehov men också för förvaltningen att minska behovet av strukturersättning för att kompensera för små skolenheter. Det finns dock inget samband att en skola med fler elever i per automatik är bättre, som utredningen tidigare konstaterat.

Effekterna har tydliggjorts ur ett strikt matematiskt ekonomiskt perspektiv. Effekterna för kvalitet är svårare att bedöma. Kvalitetsuppfattningen präglas till stor del av upplevelsen av skolan, och att genomföra avveckling eller utfasning kan medföra att den upplevelsen förändras, sannolikt med risken att bli mer negativ. Elever som tvingas byta skolenheter riskerar också att påverkas negativt med sänkta studieresultat som följd. Just denna risk kan man som utbildningsorganisation ändå arbeta med att kompensera för, genom goda överlämningar och pedagogiskt samarbete skolor emellan.

Resursverksamheten som idag finns på Vasaskolan bedömer utredningen behöver kvarstå som verksamhet, men bör utredas både till sin form och till sin placering vilket redan pågår inom förvaltningen. I det fall en utredning pekar på annan placering än på Vasaskolan, så kan dessa lokaler mest troligt användas till andra ändamål, exempelvis för att lösa evakueringsbehov vid andra verksamheters ombyggnationer och renoveringar.

Scenario nollalternativet – alternativa åtgärder för resurseffektivitet och attraktivitet

Utredningspunkt

- Hur kommer det ekonomiska underskottet att utvecklas de närmaste åren om inga åtgärder vidtas? Hur skulle ett resursfördelningssystem se ut som kompenserar små skolor så att de kan klara av sin budget.

Utredningen vill som utgångspunkt betona att nollscenariot inte är att betrakta som *status quo* för verksamheten där behovet av förändringsarbete inte finns. Snarare bör det betraktas som ett scenario som tarvar flertalet åtgärder utifrån såväl externa som interna behov. Nollscenariot blir därmed ett aktivt alternativ till övriga scenarier, såsom årskursdifferentiering och avveckling av skolenheter.

Ett nollalternativ, utan att andra åtgärder vidtas, kommer att öka det ekonomiska underskottet för verksamheterna framöver. Utredningens analys har sett förutsättningarna för att vidta åtgärder, för att möjliggöra ett nollalternativ som innebär fortsatt hög kvalitet i skolorna och samtidigt en

ekonomiskt hållbar situation på kort och lång sikt. Det innebär att färre elever kommer att gå på respektive skola.

Slutsatser och rekommenderade åtgärder

Utifrån den analys som gjorts av förutsättningarna, baserat på de tre perspektiven (kapacitet, ekonomi och kvalitet) och tidigare genomförd utredning föreslår utredningen ett huvudförslag som utgår från nollalternativet, med ett antal realiserbara åtgärder nedan. Lösningssförslagen syftar till att ge en beredskap för framtida förändringar och flexibilitet. På kort sikt föreslår utredningen alltså inte någon avveckling av skolenheter eller en omorganisering likt årskursdifferentiering. Det innebär inte att Danderyds kommun inte ska ha beredskap för organisationsförändringar på längre sikt, inte minst beroende på befolkningsprognoser och utveckling av elevvolymen.

Med nedanstående förändringar visar utredningens analys att det ska vara möjligt att fortsätta driva skola med hög kvalitet och att förvaltningen ges förutsättningar för en ekonomi i balans över tid. Det kommer att krävas ett systematiskt arbete över tid.

Slutsatser och rekommenderade åtgärder nedan bör ses som en helhetslösning, som adresserar problembilden över tid. Utredningens bedömning är att utbildningsverksamheten ska ha en budget i balans från 2025 med nedanstående rekommenderade åtgärder, med de förutsättningar som varit underlag för utredningen.

Den ekonomiska effekten av nedanstående åtgärder innebär förutsättningar för ekonomi i balans. Resursbehovet påverkas främst av klassorganiseringen där en mer samordnad klassorganisation långsiktigt kan minska motsvarande 5–10 klasser vilket ger ett potentiellt minskat resursbehov på 1,4 mnkr/år och klass. Det innebär en potential över tid

Översyn av resursfördelningsmodellen avseende volymbaserad skolpeng från KF till enhet

Minskade elevvolymen får vanligen konsekvensen att fasta kostnader, till exempel lokaler, utgör en större andel av den totala kostnaden. För att säkerställa en mer transparent resursfördelning, föreslår utredningen att utbildningsnämnden utreder möjligheten att revidera sin resursfördelningsmodell med intentionen att öka transparensen. I skolutredningen har identifierats att en av punkterna som behöver adresseras i den fortsatta utredningen avser lokalkostnader. Den fortsatta utredningen bör innehålla två inriktningar enligt innevarande utredning:

1. En av inriktningarna innebär att utreda nuvarande fördelning av skolpeng till förvaltning genom att se över möjligheten att visualisera hur resurserna fördelas för att öka transparensen. Att i samband med uppräknings av resurser mellan åren, visualisera

effekterna av exempelvis de fasta och rörliga resurserna, vilket ger en transparens i effekterna av uppräkningsarna. Åtgärden är framåtsyftande med fokus på långsiktig ekonomisk hållbarhet.

2. Den andra inriktningen som utredningen föreslår innebär att göra en resursförstärkning med 1600 kr/elev inom F-6, vilket motsvarar en total resurs på 4,9 mnkr. Resursen påverkar både fristående och kommunala skolor. Resursen är beräknad utifrån att skapa förutsättningar för Sveriges bästa skola, och att reglera en del av den påverkan som skett när skolpengen i större grad fått nyttjas för att finansiera den fasta kostnaden i form av lokalhyra. Förändringen påverkar både fristående och kommunala skolor. Resursförstärkningen föreslås ske genom en höjning av skolpengens nivå för 2025 och därefter justeras årligen enligt ordinarie budgetprocess.

Justera resursfördelningsmodell inom förvaltning med strukturella förutsättningar som främjar samordning

Förslaget syftar till att kvalitetssäkra förutsättningarna för respektive enhet genom att samordna vissa funktioner finansieringsmässigt. Det görs redan idag samordning på ett antal funktioner. En del kan vara att säkerställa tillgång och likvärdighet avseende exempelvis:

- Administrativa stödresurser – exempelvis intendenten på enhetsnivå,
- Elevhälsa – på förvaltningsnivå, respektive enhetsnivå.
- Utvecklingsstöd – lämpligen kan man inom justeringen utröna huruvida skolutveckling sker utifrån gemensamma och/eller enhetsvisa behov och hur arbetet i så fall ska organiseras och finansieras
- Struktursättning till enheter med lägre fyllnadsgrad för att säkerställa tillgång till ledning, administration, elevhälsa, pedagogiska stödresurser vid ett minskat elevunderlag.
- Fortsatt gemensam finansiering inom förvaltningen avseende lokalhyror, för att säkerställa likvärdig skolpeng exklusive lokaler per elev.

Styrning och ledning inom förvaltning

Förslaget syftar till att etablera en gemensam kultur för styrning och ledning för styrkedjan för utbildning i Danderyds kommun. Kulturen av samarbete och ett förvaltningsgemensamt förhållningssätt behöver främjas av såväl ekonomistyrning som principer. Frågor som bör adresseras inom styrning och ledning:

- Främja samarbete mellan rektorsområden, där rektor driver och utvecklar sin verksamhet med såväl enhet som huvudman i fokus. Utredningen ser ett behov av att det gemensamma ansvarstagandet ökar för att driva en resurseffektiv grundskola. En åtgärd kan vara översyn för att främja effektiv styrning- och ledningsorganisation vilket kan innebära att besluta om eventuella samordnade rektorsområden inom kommundelarna utifrån geografiska områden.

- Tydliggöra principer inom förvaltningen kring skolans organisering. Vilka årskurser som ska finnas på respektive skola, exempelvis årskurserna F-3 eller årskurserna F-6, bör vara ett nämndbeslut medan antalet klasser inom varje skola och hur de fördelas är ett tjänstemannabeslut. Rektor ska, utifrån befintliga resurser, besluta om varje skolas inre organisation.
- Se över och arbeta strategiskt med konsekvenserna av skolvalet. De två, potentiellt motstridiga, regleringarna *1. En elev ska placeras där elevens vårdnadshavare önskar att eleven ska gå* och *2. Alla elever har rätt till placering vid en skolenhet nära hemmet* ska efterlevas samtidigt som man bör ha en organisation som främjar ekonomisk hållbarhet, med resurseffektiv skol- och klassorganisation samt fyllnadsgrad i respektive klass (delningstal). Varje klass har ett resursbehov motsvarande minimi **1,4 mnkr**, vilket gör att aktiv samordning av skolval över tid ger bättre ekonomiska förutsättningar. Det finns vid analyser av elevantal en potential att minska antalet klasser med 5-9 klasser, vilket ger en potentiell effekt motsvarande ett minskat resursbehov på 7-12,6 mnkr/år, över tid. Dessa resurser kan nyttjas för omfördelning och strukturella omfördelningar inom förvaltningen.

Förskolelokaler vid Kevingskolan

På sikt bör flexibelt lokalnyttjande mellan olika verksamheter, till exempel skolformer, främjas för att möta förändringar i barn- och elevvolymen. Ett konkret aktuellt exempel är att ersätta Kevinge förskola genom att etablera en ny förskola i en av Kevingskolans byggnader, och på befintlig tomt för skolan. Förslaget bedöms vara positivt då det minskar den totala ytan och kostnaden för grundskolan. Det förväntas bli dubbel ekonomisk effekt, dels för att totala hyran för grundskolan minskar, dels att bidraget till fristående verksamheter kan justeras ned. Ur ett kommunperspektiv får denna åtgärd positiv effekt på både förskolan och grundskolan och påverkan på investeringsomfattningen.

Dessutom kan det vara långsiktigt positivt, eftersom den ökar sannolikheten för ett framtida skolval av Kevingskolan, genom närliggande förskoleverksamhet. Slutligen så bedöms den framtida flexibiliteten gynnas genom att verksamheterna är samlokaliserade. Förslaget leder också till möjligheten att förskola och skola gemensamt kan ta ansvar för att möta förändringar och behov genom samarbete mellan verksamheterna. I rapporten fokuseras på Kevinge som är ett aktuellt och konkret fall av god samordning mellan förskola och grundskola, men det kan beroende på behov och förutsättningar finnas liknande samordning att göra med andra enheter.

Genom renovering av skolans byggnader, kan Kevinge förskolas nuvarande lokaler, som inte bedöms ändamålsenliga, avvecklas.

Anpassa framtida renovering till ett säkerställt kapacitetsbehov

I samband med att Stocksundskolan ska renoveras rekommenderar utredningen att utbildningsnämnden på nytt analyserar kapacitetsbehov utifrån prognostiserade elevvolymen, eftersom ytterligare klasser per årskurs bedöms ha negativa effekter på andra skolors elevvolymen och delningstal. Dessutom är det viktigt att säkerställa att man inte etablerar mer lokaler än behovet för att minska risken för framtida överkapacitet.

I ett mer principiellt hänseende bör beslut om antal klasser per årskurs vara ett beslut som rektor fattar, med förbehållet att ekonomiska förutsättningar medger beslutet och att skolan kan fortsatt drivas med budget i balans. Även fortsättningsvis ska utbildningsnämnden fatta beslut om vilka årskurser som ska erbjudas på vilken skola. Denna rekommendation hänger samman med resonemanget kring skolval ovan.

Enligt befolkningsprognos och nuvarande volymen finns en möjlighet att på sikt kunna driva dessa två enheter med 3 klasser per årskull, vilket innebär en klass mindre jämfört med idag. Antalet elever inom Stocksund idag är 75-96 elever/årskull, vilket medför ett behov av 3-4 klasser per årskull. Det kan få en påverkan på omfattningen av investeringen. Oaktat framtida beslut om investering, ser utredningen en potential att använda egna lokaler inom kommunen för evakuering under renoveringsarbetet.

Flexibelt nyttjande av tillgängliga lokaler

Hantering av frigjord lokalyta

Bedömningen är att med en mer strategisk samordning mellan skolorna, med bland annat effektivare klassorganisation som följd, kommer ytterligare klassrum att frigöras. Det riskerar visserligen att bidra till en överkapacitet, men samtidigt finns både kortsiktiga och långsiktiga faktorer att ta hänsyn till i ett flexibelt lokalnyttjande.

Reservera yta för framtida behov inom anpassad skola

Redan inför läsåret 2024/2025 finns ett utökat behov av undervisningslokaler för anpassad grundskola. Ökningen består i att Danderyd numera erbjuder anpassad grundskola i egen regi samt att personkretsen för anpassad grundskola ökar, vilket är en nationell företeelse och inte unikt för Danderyd. Nyttjandet kommer att öka till 5 klassrum under hösten 2024, vilket minskar Kevingskolans överkapacitet. Det finns med stor sannolikhet ett fortsatt ökande behov som det kan finnas anledning att ta höjd för. Förslaget innebär inte en ekonomisk effekt avseende lokalerna ur ett kommunperspektiv. Det får en mindre ekonomisk effekt på hyresnivån för grundskola. Åtgärden möjliggör att Danderyds kommun kan tillgodose behovet av anpassad grundskola.

Strategiskt nyttjande av tomställd lokal inom Vasaskolan

De resursklasser som idag nyttjar lokaler på Vasaskolan, 3 klassrum samt utrymme för fritidsverksamhet, ingår som en del av den utredning kring en framtida resursskola som utreds för närvarande och där beslut kommer att fattas av utbildningsnämnden i juni 2024. Eventuella förändringar kommer

att ske inför läsårsstart 2025, där lokalisering av verksamheten kommer att vara en del av utredningens slutsatser.

Under de kommande åren kommer dock ett större lokalbehov för evakuering att finnas, främst av två kända skäl. Det ena är den planerade totalrenoveringen av Stocksundsskolan och det andra är att omfattningen på Långängsskolans renoveringsbehov kommer att utredas, där behov av eventuella evakueringslokaler kommer att fastställas. Att kunna nyttja egna lokaler jämfört med inhyrda paviljonger för evakuering ger en positiv ekonomisk effekt för kommunen.

Lokalöverskott/-buffert för flexibelt nyttjande i framtiden

Utöver de ovan nämnda redan idag kända renoverings- och underhållsbehov så kommer det att finnas skäl att ha en viss lokalbuffert för att kunna evakueras vid kommande renoveringar. De flesta underhåll sker med god planering och framförhållning, men samtidigt kan det dyka mer akuta behov att lösa. Resonemanget är också tillämpligt när det uppstår svängningar i elevvolymen, till exempel på grund av förändrad demografi (se nedan), ändrade elevflöden och marknadsförändringar som till exempel uppstart eller avveckling av fristående verksamheter.

Kontinuerlig analys av befolkningsunderlag och de ekonomiska förutsättningarna

På kort, och framför allt lång, sikt bör analysen av förutsättningar förstärkas för att kunna fatta strategiska och resurseffektiva beslut. Volymutveckling utifrån befolkningsprognos och marknadsaktiviteter bör följas upp och revidering av resursfördelning samt organisation bör ske som ett kontinuerligt arbete. En del av volymutvecklingen är att följa hur fristående skolor utvecklas samt elevflöden till och från kommunens skolor. Genom ett långsiktigt fokus i arbetet kan man undvika behov av mer drastiska kortsiktiga förändringar. Det tenderar att bli mer resurskrävande när man agerar för sent i förhållande till förändringar. Samtidigt bör det finnas en beredskap för att omorganisera sin förskole- och skolstruktur, i synnerhet om den totala barn- och elevvolymen fortsätter att sjunka. Sett ur ett enhetsperspektiv så är det viktigt att arbeta aktivt med skolornas delningstal och skolvalet, för att skapa likvärdiga förutsättningar för de olika enheterna att hålla hög kvalitet parallellt med budget i balans.

Åtgärd	Kapacitet	Ekonomi	Kvalitet	Risk	Rekommendation
Resursfördelning KF till nämnd - ökad transparens	Ingen påverkan på kapacitet Kräver en väl fungerande lokalförslörningsprocess i linje med befintlig process.	Kortsiktigt ingen påverkan ekonomiskt, utifrån att det är nuvarande volymer och lokaler som nyttjas. Ger en transparens kring de årliga förändringarna av förutsättningarna. Ger ingen direkt ekonomisk effekt.	Ökar framtida förutsättningar att särskilja de verksamhetsmässiga förändringarna från lokal kostnad/fasta kostnader och därmed en ökad transparens	Kräver en väl fungerande lokalförslörning och gemensam analys för att inte bli kostnadsdrivande	Att genomföra en fördjupad utredning snarast för att öka transparensen i budgetarbetet
Resursfördelning KF till nämnd - Resurs förstärkning	Ingen påverkan på kapacitet	4,9 mnkr i tillskott för rättställning av historisk obalans. Elevantal minskat, antal klasser har minskat, elevpeng har ökat.	Påverkar förutsättningar för att ge kvalitet.		Utredningen föreslår att ge ett tillskott på 4,9 mnkr (1600 kr/clev) oavsett huvudman.
Resursfördelning - inom förvaltning	Ingen direkt påverkan på kapacitet. Befintliga lokaler nyttjas.	Intern fördelning för att säkerställa att resurser fördelas för att driva skola med hög kvalitet. Att mindre skolenheter får likvärdiga förutsättningar. Nyttja strukturersättning för att ge rätt förutsättningar vid olika delningstal.	Ges lika förutsättningar vid förändring av resursfördelning	Mindre enheter är känsligare för svängningar i elevantal. Mindre risk för förändring i elevflöde	Utredningen föreslår att bldningsförvaltningen arbetar fram förslag på fördelning av strukturersättning inom förvaltninge
Styrning och ledning - beslut om inre organisation, principer	Kan medföra ökad kapacitet på enheter, vid samordning av klasser, som frigör klassrum	Påverkar ekonomiskt genom att inte ha förutbestämt antal klasser	Ger förutsättning för rektor att organisera utefter elevantal, inre organisation.	Risk att överklagande om skolplacering ökar, då fler inte får försthandsval tillgodosett.	Utredningen föreslår förtydligande och översyn kring beslut om principer samt inre organisation avseende antal klasser. Förslag att införas systematiskt över tid.
Styrning och ledning - skolvalsprinciper	Kan medföra ökad kapacitet på enheter, vid samordning av klasser, som frigör klassrum	Ger en positiv påverkan på klassorganiseringen, genom ökad fyllnadsgrad. Ger potential på 1,4 mnkr. Bedömd omfattning uppgår till 5-9 klasser över tid, vilket ger en potentiell effekt på resursbehovet motsvarande 12,6 mnkr. Beräknas på fyllnadsgrad 25	Ger ökade förutsättningar för kvalitet genom ökad fyllnadsgrad, och därmed bättre planeringsförutsättningar. Kan innebära förändring i antal klasser mellan olika årskurser. Påverkar skolvälet genom att inte alla får la handönskemåket tillgodosett.	Risk att överklagande om skolplacering ökar, då fler inte får försthandsval tillgodosett.	Utredningen föreslår fortsatt utveckling av styrning av skolvälet med ett helhetsperspektiv.
Styrning och ledning - samordning av rektorsområden	Ingen direkt påverkan på kapacitet. Befintliga lokaler nyttjas.	Ingen direkt ekonomisk effekt	Kan påverka samordning av tjänster mellan olika skolenheter, vilket kan öka tillgång till behörig personal	Utmaningen avser att öka samarbete och samordning, vilket inte per automatik löses med organisering. Finns en risk för ökade glapp i styrkedjan	Utredningen föreslår inte generellt inrättande av ytterligare gemensamma rektorsområde. Frågan bör framöver hanteras inom ordinarie styrning och ledning
Samordning med förskolan, Kevinge	Påverkar inte kapaciteten inom grundskola, men påverkar den totala ytan för grundskola	Påverkar ekonomiskt genom minskning av lokal kostnad för grundskola (exp.byggnaden). Viss potentiell ekonomisk effekt genom samordning av personal inom fritidshem och förskola, vid behov Ekonomisk effekt avser inom förskolan genom att kunna avveckla Kevinge förskola och ersätta med tillbyggnad vid Kevingeskolan. Kommunekonomisk effekt genom effekt på förskolans lokaler	Ingen negativ kvalitetspåverkan för grundskolan. Ser positiv påverkan genom samverkan och framtida elevantal.	Åtgärden medför ingen direkt risk.	utredningen föreslår att denna åtgärd fortlöper i lokalförslörningsprocessen.
Anpassa framtida renoveringar till kapacitetsbehov	Tydlig påverkan på framtida kapacitet, att vid framtida renoveringar anpassa byggnation till kapacitetsbehov i Danderyd, inte på delområdets potential	Ekonomisk effekt på framtida renoveringar, genom minskade investeringskostnader.	Ingen direkt påverkan på kvalitet	Skolorna behöver vid renoveringar dimensioneras för det behov som finns, med bedömning för hela Danderyd.	Utredningen föreslår att inrätta princip om genomföra översyn av samtliga framtida renoveringar av skolor.
Flexibelt nyttjande av lokaler	Påverkan över tid, att kunna samnyttja lokaler inom exempelvis förskola och grundskola för att hantera variationer över tid. Indirekt påverkan på kapacitet	Ingen direkt beräknad ekonomisk effekt, men potential att samnyttja över tid	Ingen direkt påverkan på kvalitet	Ingen direkt risk	Utredningen föreslår att som en del i arbetet sträva mot ett systematiskt arbete med att samordna och stödja ett flexibelt nyttjande av lokaler
Anpassad grundskola, verksamhetsbehov	Minskar kapaciteten inom grundskola. Ökat verksamhetsbehov för anpassad grundskola 1 klassrum 2024/2025	Ekonomisk effekt förutom minskade lokal kostnaden uppstår framförallt inom anpassad skola över tid, genom hemtagande av elever i egenregion.	Ingen direkt påverkan på kvalitet på grundskola. Positiv effekt för anpassad grundskola	Ingen direkt risk	Utredningen ser det positivt att kunna tillgodose verksamhetsbehovet för anpassad grundskola i befintliga lokaler
Nyttja Vasaskolans tomtställda lokaler som evakueringslösning	Överskott på kapacitet kan nyttjas som evakuering under renoveringar	Ekonomiskt lönsamt för kommun genom att undvika kostnader för externa evakueringslösningar i samband med renoveringar.	Påverkar kvaliteten genom att kunna bedriva verksamhet i ändamålsenliga lokaler under renoveringar	Ingen direkt risk	Utredningen föreslår att lokalerna inom Vasaskolan som är tomtställda nyttjas för evakuering.
Samlad bedömning: Utredningens samlade bedömningen är att med ovanstående förslag, över tid, kommer förvaltningen att kunna driva grundskolan med en ekonomi i balans, och med hög kvalitet. Åtgärderna bör ses som en helhet och det kommer att krävas ett systematiskt arbete över tid för att utveckla styrning, ledning och kultur av samordning inom hela förvaltningen, vilket är ett långsiktigt arbete, där åtgärderna samverkar med varandra.					

Bilagor

Bilagor som adderas till rapporten.

- Skolpengen per årskurs, utveckling över tid samt kommunvis jämförelse.
- Befolkningsprognos totalt
- Befolkningsprognos per delområde
- Befolkningsprognos ettårsklasser
- Kostnadsutveckling totalt, per år
- Kostnadsutveckling, uppdelat per skola, exkl lokaler, per år
- Elevantalet över tid per skolenhet
- Antal elever per klass, utveckling över tid, per skolenhet
- Sammanställning av kvalitetsindikatorer
- Yttrande från referensgrupp vårdnadshavare

Referenser/Källor:

Danderyds dokument

- Befolkningsprognos 2020–2038 samt 2021–2039
- Edlevo, verksamhetssystem, volymer per skolenhet
- Hyresmodell mellan Danderyds kommun och Djursholms AB, KS 2023/0154
- Lokalbehovsanalys för förskola och skola (underlag till nämnd)
- Lokalförsörjningsprocess, Danderyd kommun, KS 2023/0128
- Projektplan för skolutredningen, februari 2024
- Nyckeltal skola, beräkningsunderlag Danderyd
- PM kring Lokalkapacitet
- Rutiner för skolval
- Saldorapport Ekonomiutdrag från Danderyds kommun, 2019–2023
- Skolutredningen, projektrapport februari 2024
- Strategisk lokalförsörjningsplan, Danderyd kommun, KS 2023/0345
- Tjänsteutlåtande ny reviderad behovsanalys avseende skollokaler i Stocksund, UN 2023/1175

Referenser

- Cordes, S. A., Schwartz, A. E. & Stiefel, L. 2019. *The effect of residential mobility on student performance: Evidence from New York*. American Educational Research Journal 56: 1380-1411.
- Fredriksson, P och Vlachos, J. 2011. *Reformer och resultat: Kommer regeringens utbildningsreformer att ha någon betydelse?* Rapport till Finanspolitiska rådet 2011/3.
- Hattie, J. A. C. 2009. *Visible learning: a synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. London, New York: Routledge.
- Kolada, nationell databas för jämförelser. www.kolada.se

- Olsson, S.-B. G. 2016. *Marknadsreglering och dess effekter på regionala och lokala gymnasiemarknaders funktion*. Doktorsavhandling (monografi), Företagsekonomiska institutionen, Lunds universitet.
- Schwartz, A. E., Stiefel, L. & Cordes, S. A. 2017. *Moving matters: the casual effects of moving schools on student performance*. Education Finance and Policy 12: 419-446.
- Skollagen (SFS 2010:800), Utbildningsdepartementet.
- Sveriges kommuner och regioner, 2018. *Om sambandet mellan skolstorlek och utbildningsresultat*. ISBN: 978-91-7585-632-2

Nationella förändringar inom skolområdet

<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/forandringar-inom-skolområdet>

Utbildningsdepartementet – samlad information kring nuläge

<https://www.regeringen.se/sveriges-regering/utbildningsdepartementet/>

Pågående utredningar SOU

<https://www.sou.gov.se/pagaende-utredningar/utbildningsdepartementet/>